

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий інститут мистецтв
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та
реставрації

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

**на тему: «Інноваційні пошуки у сучасному
українському мистецтві періоду війни»**

виконала: студентка I курсу

**спеціальності 023 «Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»**

(заочна форма навчання)

Скорохід Д.В

Керівник: канд. мистецтвознавства, доцент

Кузенко П.Я.

Рецензент: канд. мистецтвознавства, доцент

Калиновська І.М.

Івано-Франківськ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	6
РОЗДІЛ 2. КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	
2.1 Мистецька спадщина українських січових стрільців.....	17
2.2 Українське образотворче мистецтво у роки Другої світової війни.....	25
2.3 Творчість воїна УПА Ніла Хасевича.....	31
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНИХ ПОШУКІВ У ТВОРЧОСТІ СУЧАСНИХ ХУДОЖНИКІВ ПЕРІОДУ ВІЙНИ	
3.1 Інноваційні процеси у розвитку сучасного українського живопису.....	37
3.2 Відображення війни у творах графіки сучасних українських митців.....	49
3.3 Трансформації української скульптури періоду війни.....	55
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	67
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність дослідження. Українці – це нація, яку віками витісняли із життя шляхом фізичного знищення. Вона загартована найвищим гартом в умовах сучасного світу і бореться за власну свободу.

Всі ми під час цієї повномасштабної війни відчули, що культура – це справді другий фронт. Мистецтво допомагає, аби світ не забував про війну в Україні. Для багатьох українських митців потреба реагувати миттєво стала життєво необхідною дією – способом приборкати надто сильні емоції, актом персонального протистояння російській агресії. Художники публікують свої твори в соціальних мережах, де ті миттєво стають частиною колективного переживання. Для тисяч користувачів ці вихоплені зі стрічки новин зображення стають способом зустрітися із власними емоціями, приборкати страхи, зняти напругу усмішкою. Спільний травматичний досвід зробив мову мистецтва як ніколи близькою та зрозумілою кожному. Знайти в собі сили рухатися далі і допомогти віднайти їх іншим – один із важливих аспектів нашого мистецтва.

Війна дає поштовх досі невідомим нам наративам у мистецтві. У ньому ми завжди знаходимо відображення та переосмислення реальності часу. Війна дала поштовх на новий етап в мистецтві, нові техніки, нове бачення, повернення до етнічного та створення сучасного. Українські художники не перестають творити, незважаючи на теперішні реалії життя, а їхня творчість потребує ретельного аналізу та вивчення.

Мета дослідження - розглянути художньо-стилістичні особливості та інноваційні пошуки в сучасному українському мистецтві періоду війни, як важливого явища української культури.

Відносно мети дослідження поставлені наступні **завдання**:

- опрацювати наукові дослідження по темі магістерської роботи;
- простежити культурно-історичні аспекти розвитку українського мистецтва в умовах війни;
- розглянути особливості розвитку мистецтва українських січових стрільців;

- проаналізувати українське образотворче мистецтво у роки Другої світової війни;
- розглянути особливості творчості воїна УПА Ніла Хасевича;
- простежити розвиток інноваційних процесів у розвитку сучасного українського живопису;
- проаналізувати відображення війни у творах графіки сучасних українських митців;
- розглянути особливості трансформації сучасної української скульптури періоду війни.

Об'єктом дослідження є мистецтво України в період війни (2014-2023 р).

Предметом дослідження є інноваційні пошуки та художньо-стилістичні особливості творів українського образотворчого мистецтва періоду війни - 2014-2023 рр.

Територіальні межі дослідження охоплюють всю територію України .

Хронологічні межі дослідження в основному охоплюють період війни Росії проти України 2014 - 2023 рр.

Методи дослідження. Відповідно до поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження: опису – при зборі та первинній науковій обробці матеріалу; аналізу – для всебічного дослідження напрямів різних видів мистецтва; історичний – для визначення основних етапів становлення та розвитку мистецтва періоду війни; узагальнення – для створення цілісної картини мистецького життя досліджуваного періоду; системності – у розкритті творчої діяльності митців як складової національного українського мистецтва; порівняння – для зіставлення окремих соціокультурних явищ, у тому числі мистецьких з виявленням їх схожості та відмінностей.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше досліджено загальну картину розвитку українського образотворчого мистецтва в період війни. У науковий обіг введено ряд маловідомих творів сучасних українських митців.

Практичне значення роботи полягає у тому, що її матеріали можуть бути використані в курсі лекцій з історії українського мистецтва, а також для написання монографії з історії українського мистецтва, підготовки каталогів, посібників, методичних розробок тощо.

Обсяг та структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Основний зміст роботи викладено на 66 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ

До вивчення мистецького життя часу періоду війни зверталось багато науковців, письменників, журналістів, істориків. Вони описували у своїх публікаціях життєвий та творчий шлях митців воєнного часу, аналізували їхні роботи, висвітлювали культурні події та мистецькі процеси. Росіяни століттями намагалися знищити та привласнити собі українську культуру. Вони робили усе, аби у світі не побачив нічого українського, не почув української мови.

Але українці гідно встояли тоді й продовжують це робити сьогодні.

Однією з публікацій є стаття «Культура України під час другої світової війни» [3] про художників, письменників, музикантів, композиторів театралів, які чимало зробили для процвітання українського мистецтва .

В статті описується тоталітарний режим, жорстку заідеологізованість, яка панувала у мистецтві і забороняла діячам української культури виходити за межі визначеної структури. Цей період ознаменувався цілою низкою творів, сповнених почуттям патріотизму і любові до рідної України. У роки війни вийшли книги М. Рильського «Слово про рідну матір», «Світова зоря», «Світова зброя», «Велика година», поема «Жага». На весь голос лунала поезія В. Бичка, К. Герасименка, А. Малишка, М. Нагнибіди, С. Олійника, Л. Первомайського.

Тематика творів прозаїків також визначалася подіями війни, ратним і трудовим героїзмом народу.

Патріотизмом пройняті оповідання і нариси Ю. Яновського, що ввійшли до книги Микола Компанеця. «Земля батьків моїх» [34]. Описується як багато українських художників працювали в евакуації, їхні роботи відображали будні працівників тилу. У галузі графіки працювали О. Пащенко, С. Бесєдін, Ю. Балановський. Також описується серія плакатів на тексти Кобзаря «Вражою злою кров'ю волю окропіте!». І. Кружков, В. Литвиненко, І. Літинський, Р. Мельничук, С. Уманський.

Про Українських січових стрільців в своїй статті «Мистецька спадщина Українських січових стрільців у фронтівій збірці національного музею в

Львові ІМ. Андрея Шептицького Ірина Гах [23] Висвітлює доля мистецької спадщини Українських січових стрільців. Розповідає про першу виставки усусусів, що відбулася 1918 року в стінах Національного музею у Львові та продемонструвала початок непересічної історії українського війська у період Першої світової війни та Визвольних змагань українського народу, яка і сьогодні викликає неоднозначні оцінки істориків. В статті описуються твори образотворчого мистецтва які не тільки історико- документальним матеріалом, ай високомистецьким спадком когорти молодих художників , які брали безпосередню участь у військово-політичних подіях. Також згадується виставка усусусів яку заснував Іван Боберський у національному музеї в Львові, яка стала вагомою подією у національно-культурному житті галичан.

В статті Оксани Пеленської та Наталії Петрук «Ніл Хасевич – головний художник УПА. Його малюнки потрапили в ООН» [36]описується життєвий шлях та творчість талановитого художника та справжнього патріота України Ніла Хасевича. Розповідається про незламний дух митця, та його картини які актуальні і до сьогодні. Представлені картини на яких зображені воїни зокрема «воїн після бою», «воїн на відпочинку», «портрет воїна» та альбом “Книжкові знаки Ніла Хасевича”.Також про життя та творчість Ніла Хасевича можна прочитати в журналі «Вітчизна» де опублікував свою статтю «Мистецтво і зброя Ніла Хасевича» [17] Дьомін М.В. Він описує Ніла Хасевича як одного із чільних представників славної когорти патріотів, котрі в важкі часи другої світової війни боролися за визволення України від поневолення фашистськими окупантами та антинародним більшовицьким режимом. Посмертна слава Ніла Хасевича перетнула кордони, його творчість нікого не залишає байдужим. Ім'я цього мистця вписано золотими літерами в історію українського мистецтва. У статті використано матеріали, люб'язно надані працівниками Волинського краєзнавчого музею, зокрема директором ВКМ Анатолієм Силуком та головним хранителем Наталією Пушкар.

В статті Іллі Левченко. «Вася Дмитрик про public art і роль мистецтва під час війни» [21] розповідається про скульптора з Франківщини. Вася Дмитрик , в

своєму інтерв'ю розповідає про свою майстерню яка знаходиться поруч з портом в Одесі. Він розповідає не тільки про проекти знад якими працює зараз ай про проекти з яких починав свою кар'єру. Один із об'єктів проекту “Індустріальна казка” – це “Дуель”. Василь як і більшість художників під час війни, перейшов в інший медіум, не властивий для нього . Почав працювати з документальним мистецтвом і цифровим колажем. Серія називається “Знайдені суб'єкти”.

Ще один з відомих сучасних скульпторів Скульптор з Ужгорода Михайло Колодко. Війна не надихає, але це велика енергія.

Михайло Колодко відомий в Європі та світі бронзовими міні-скульптурами, які незаконно встановлює у публічних місцях: на вулицях, набережних, площах, в парках. Його роботи змушують перехожих задуматися. Зокрема, вони все частіше «говорять» про російське нав'язування й тиск. Війна, яку розпочала Росія проти України 24 лютого, не оминула творчість Михайла Колодка. Так, на Московській набережній в Будапешті з'явилася його авторська скульптура, яка символізує легендарну фразу українських прикордонників про «руській воєнний корабль», і стала символом опору російському повномасштабному вторгненню. Михайло розповів про свою повну творчу зупинку на початку повномасштабного вторгнення і як знайшов сили для нового етапу в мистецтві. Після 24 лютого ви створив ще одну скульптуру під назвою «Нема компоту». Там фігурує радянський солдат, який сидить за дверима в коморі з автоматом в руках. Описується в статті . Еймоса Чаппла «Маленьке диво: як український скульптор вплинув на Будапешт» [18] 34липня 2023р.

У статті Поліни Горлач «У Празі встановили скульптуру, присвячену українським матерям під час війни» [39] йдеться про скульптуру яку встановили над празькою вулицею Dlouhá, що отримала назву Вінок. Металева інсталяція має вигляд жіночої фігури у вінку, що зависла у повітрі. Її авторка Вероніка Псоткова присвятила її українським матерям під час війни.

Під час війни у Дніпрі розвивається проект міні-скульптур це описується в публікації « Відчуй Дніпро» Марини Конопльова.4.11.2022 «Під час війни у Дніпрі розвивається проект міні-скульптур » [31].

В рамках проекту в різних районах міста вже встановлено 12 скульптур . Оригінальних та красивих міні-скульптур, присвячених знаковим особам чи подіям в історії міста. Дванадцятю мініатюрну композицію, присвячену всесвітньо відомому скульптору з Дніпра Вадиму Сідуру.

В статті Ігоря Лазоришина «Владислав Михайлів: Постери спрямовані для тиску на загарбників і пробудження у кожному з нас духовних барикад...» [25] Яка опублікована в газеті «Галичина»12.04 .2023р описується виставка художніх плакатних робіт Владислава Михайліва «Постріли постерів», проникнутих темою війни з рашистами: «Соняхи Маріуполя», «Закрийте небо над дітьми України», «Буча – це глибока рана», «Орки і люди», «Дякуємо, Борисе Джонсон», «Великдень. 2022 р.» ,«Зберегти Україну» та ін. Кожен із цих творів супроводжує короткий коментар – свого роду ключ до розкриття змісту роботи. Також розповідається, що В. Михайлів відомий і як художник, який брав участь у творенні брендів для міст України. Зокрема створив логотипи Моршина, Ужгорода, Ніжина, туристичної конгломерації Волині. До речі, логотип Моршина ввійшов до фіналу міжнародного конкурсу в Києві, в 2020 році.

В своїй статті «Виставка плакатів “Мистецтво війни”: графіка, яка допомагає зрозуміти потреби війни і відбудови» [42] Сашко Кульчицький описує виставку двох художників Андрія Єрмоленка та Нікити Тітова. Художники в своїх плакатах зображають ту реальність в якій ми живемо. Також є 2 короткі біографії про кожного з художників.

Сучасне мистецтво широко шириться соціальними мережами. Так на своїй сторінці в Instagram ілюстратор Катерина Жовта ділиться дуже емоційними роботами, присвяченими трагічним подіям у нашій країні. Художниця працює здебільшого зі образом українських жінок, а всіх її героїнь поєднує спільна риса – відсутність обличчя. Дивлячись на її ілюстрації, можна впізнати себе.

Катерина Костюк в своїй статті "Жах війни й одночасно промінь надії" [27] описує виставку «Сьомий» сучасного художника Дмитра Кришовського. У його одній графічній композиції може бути зосереджений жах війни і одночасно промінь надії, який так потрібен зараз кожному з нас.

В статті « Ольга Гайдамака, художниця: У руках зосереджується сила» авторка Роксолана Жаркова розповідає про знану київську художницю. Її мистецькі роботи вже здобули в Україні популярність. У доробку мисткині численні полотна, календарі, ілюстровані листівки, набори метафоричних карт для жінок.

Валентина Самченко в статті «Олег Шупляк, заслужений художник України Найцінніша для мене - виставка у бойових локаціях на передовій» [7] 09.10.2022 . розповідає про творчий шлях закоріненого у традиції творця сучасного живопису Олега Шупляка. «Коли ворожа пропаганда хоче всіма способами принизити все українське, найкраще протистояння— озирнутися у глибину віків і звернутися до наших першоджерел. Також є коротка біографія художника.

Інна Сажевська зробила публікацію у журналі СBN (центральну українську бюро новин) «У Новомиргороді встановили артоб'єкт, присвячений пам'яті про загиблих у російсько-українській війні 24.08.2023. [22]. В якій розповідається про встановлення артоб'єкта із серії «Зсув до Дня Незалежності України. Авторами є відомі українські скульптури Єгора і Микити Зігури. Вони поєднують класичні і новітні тенденції в мистецтві.

21 вересня 2023 о 16:23 опублікована стаття Галини Терещук «У Львові презентують понад 300 робіт українських скульпторів. Кажуть про відчуття «поза часом», «інший напрямок» та вплив війни» [8]. В статті розповідається про Львівський тиждень скульптури під назвою «Старе і Нове/Нове і старе» , в рамках якого презентують понад 300 скульптур, об'єктів, інсталяцій українських митців презентують на більш як 10 виставкових просторах, зокрема у Палаці мистецтв, парках, музеях, вулицях Львова. В статті аналізується як сучасність

вплинула на скульптуру, порівнюється старе і нове. Сучасна скульптура адаптується до змін в суспільстві.

На завершення тижня скульптури в у музеї народної архітектури та побуту імені Климентія Шептицького відкрили інсталяцію "Рани". Автором є Влодко Кауфман описується в статті Наталі Забазнової та Іванки Дузько. «У Львові завершується "Тиждень скульптури": у скансені представили інсталяцію "Рани"[36] 10 жовтня 2023р.

«У центрі черкас встановили тематичну інсталяцію із соняхами «365 днів незламності» [39] стаття Олени Черкасець опублікована в газеті Україна молода 24.02.2023. З нагоди річниці повномасштабного вторгнення росії в Україну у центрі Черкас встановили інсталяцію «365 днів Незламності». На одній з центральних площ міста встановили 365 відстріляних бойових гільз, з яких ростуть соняхи. В центр інсталяції закривавлене серце «Війна – це біль» черкаського скульптора Романа Турецького.

Вікторія Волошаненко в своїй публікації «Зобразили Покрову, воїнів й діячів історії. У селі Тишківка на Кіровоградщині відкрили комплекс релігійних споруд.» [5] 8 жовтня 2023р розповідає як у селі Тишківка Новомиргородської громади Кіровоградської області відкрили комплекс релігійних споруд на честь Покрови Пресвятої Богородиці. Окрім Богородиці , на пам'ятникові можна побачити образи сучасних воїнів й історичних діячів. Це щось середнє між капличкою й церквою.

Галина Терешук 13 вересня 2022р опублікувала статтю «Ікони для фронту: іконописець-волонтер Лев Скоп вірить, що вони бережуть життя воїнів» [5] в якій описує творчість 68-річного українського художника, іконописця Лева Скопа. Він присвятив себе волонтерству: свої роботи виставляє на аукціони, а гроші перераховує на потреби важкохворих і бійців , ікони малює для фронту. Ікони Лева Скопа на старих гонтах і дошках є у бійців на передовій: у приміщеннях, у машинах, на яких виконують бойові завдання. Художник отримує численні подяки за подаровані ікони від бійців і записує їхні спогади, як віра допомагає на фронті і рятує. Лев Скоп організував аукціони за час війни,

і гроші за свої роботи передав для закупівлі спорядження для військових ЗСУ. «У своїх картинах закарбовую історію. Франківський художник створює серії робіт про війну в Україні» стаття яку опублікували Наталія Димніч та Карина Борисевич 15 червня 2022р. В статті розповідається про творчість Романа Бончука. Роман створив серію картин, присвячену захисникам "Азовсталі".

Іванка Гошій опублікувала 14 березня 2023 статтю «Іконописець Володимир Шерстій пройшов пекельні бої на Харківщині » [20] в якій описується життя та творчість художника із Чорткова. Художник побував у пеклі війни, але тепер ще більш переконливо несе світло у своїх іконах , у ликах святих. Одна з відомих ікон, яка була написана для своїх побратимів, з батальйону «Карпатська Січ». В окопах знайшов дощечку і кольоровими олівцями намалював ікону Покрови «Омофором покрій Карпатську січ»

16 січня 2023 року Ірина Терлюк опублікувала статтю «Житель Тернопільщини створив ікони на бронеплитах для президентів Польщі та Литви» [26]. В статті йдеться про іконописця з Кременця Андрія Охоцького. Він створив ікони на бронеплитах. На його роботах - "Юрій Змієборець" з прапорами країн Польщі та Литви. На зображенні римський воїн перемагає змія, крила якого в кольорах прапора країни окупанта. "Це бронеплити, які використовували наші бійці. Яким вони врятували життя. На цих бронеплитах є отвори від куль.

Проаналізувавши ряд літератури, як давніх часів так і сучасності можна зробити висновки, що мистецьке життя воєнного періоду вивчалось багатьма дослідниками. Особливо досліджувалась, пам'ятки скульптури, живопис та графіка, декоративно-прикладне мистецтво. Письменники та журналісти описували в своїх працях життєвий та творчий шлях художників даного періоду. Наданому етапі дослідження культури та мистецтва воєнного часу активно продовжується молодими дослідниками. Сучасні художники описують реалії цього часу ,показують незламність українського народу та висвітлюють сучасні проблеми. Художники через свої роботи передають почуття, почуття які переживають самі та які переживає наша країна.

Кожна війна змінювала українське мистецтво і сьогоднішня теж не виняток. Війна дала поштовх українським художникам для повернення до автентичного, згадати традиції. Дуже гостро відреагували українські митці на війну. Багато з них змінили напрям свого контенту, змінили сенси своїх робіт. На даний час фактично всі сили українських митців спрямовано на фіксацію історичних подій. Для українських митців тема війни стала головною, це змінило й мистецтво, вона стало значно впливовіше, голослівне і навіть політичне. Ще одна мета українських митців була достукатися до світової спільноти й не дати забути про Україну.

Основою в даній роботі – є наукове відкриття, яке здійснює встановлення об'єктивно існуючих закономірностей, які не були відомі раніше, а також явищ та функцій, які вносять зміни у порівняльне наукове пізнання мистецького світу та мистецтва. При цьому, людина не створює наукового відкриття, а тільки його визначає, встановлює та пізнає.

У написанні роботи використовується загальнонаукова методологія, оскільки будь-яке наукове відкриття має не тільки змістовний, а й методологічний зміст, і викликає аналітичний огляд досі прийнятних концептуальних наукових інструментів, факторів, методів і передумов інтерпретації даного матеріалу.

Сам метод є способом, який ми обираємо для досягнення мети дослідження та розв'язання конкретних дослідницьких завдань, а також сукупність прийомів і функцій пізнання предмета чи теоретичних установок з боку практичного і теоретичного дослідження. Тобто метод – це науковий інструмент дослідника, який створений для проведення дослідження окремого погляду на мистецтво та культуру. Зазвичай, метод дослідження залежить від конкретної дослідницької гіпотези, він виокремлює в об'єкті власний предмет дослідження, отже створює і об'єкт та завдання цього самого дослідження.

Сучасна наука має на меті глибоко дослідити художні процеси. Цього вдається досягти, проводячи дослідження предмета, його походження й

історичного розвитку, отже використовуючи для проведення дослідження історичні методи.

Методологічною основою наукового дослідження є комплексний підхід до предметного дослідження, заснований на інтеграції історії української культури та художнього аналізу. Тобто методи, отримані в попередньому етапі, не скасовуються, а використовуються на кожному наступному етапі. Існують основні підходи до визначення потрібного методу для окремого дослідження:

- тактичний (система принципів, прийомів процедур і правил для пізнання теми);
- стратегічний (сам спосіб, який потрібно використати для досягнення мети та завдань дослідження).

Структура методів включає в себе: методологічні підходи, а також принципи; процеси, які спрямовані на збір, фіксування, збереження, детальний пошук, впорядковану систематизацію і правильне використання отриманої інформації.

В роботі було використано ряд загальнонаукових методів:

- метод аналізу дозволив нам краще дослідити наукові праці та отримати результати в даній темі дослідження: дослідження цієї теми іншими науковцями в історичному аспекті, це передбачає вивчення ,а також аналіз поглядів дослідників; виявлено досягнення науковців у вивченні цієї теми; В результаті такого аналізу слід зазначити огляд літератури та історіографію цього дослідження, яка аналізує отримані результати.
- синтез – поєднано різні складові, сторони, властивості об'єкта в цілому;
- індукція, де спираючись на неповний набір фактів робили висновки. Не даючи сто відсоткових гарантій, індукція дала шанс отримати неочевидні знання;
- дедукцію, як спосіб дослідження, який на відміну від індукції, окремі висновки брали із загальних положень;
- гіпотетичний метод надання наукових припущень на основі дедукції для пояснення окремих явищ;

- метод системи – метод об'єднання розрізнених знань про предмети в єдине ціле, спираючись на істотні зв'язки, ознаки та принципи.
- метод узагальнення уявний перехід від емпіричних аналізів окремого об'єкта на вищий рівень уявної абстракції, виокремлюючи спільні ознаки в розглянутих об'єктах;
- формалізацію або метод спрощення – спиралися на концептуальну цілісність, спростили складну думку, зробивши її зрозумілою для людей, які не є спеціалістами в даній галузі мистецтва;
- методом порівняння було виокремлено сучасний підхід у мистецтві періоду війни від більш традиційного, минулого ;
- метод історизму, основою якого покладено нерівномірність розвитку різних видів мистецтва кожен конкретний історичний період;

Внаслідок завдань дослідження, були використані методи, які здійснюють: аналіз змісту історичних явищ та процесу; характеристику конкретного місця й роль досліджуваного предмета в історичній реальності; дослідження змін явища у часі; характеристику загальних і своєрідних, в історичному явищі, процесів. Також слід поділити методи за характерами джерел (рецензії, описи творів мистецтва та ін.) та за принципами (історичні чи сучасні), за значенням предмета дослідження (офіційні ознаки, художня та етичні цінності), за метою і поставленими завданнями, а отже за характером завдань, поставлених перед предметом та об'єктом.

Кожен метод, що використовувався, має свою групу предметів дослідження, які в процесі роботи здійснюють конкретні завдання:

- аксіоматичний метод – обпирання на базові положення, котрі, є тими, що не потребують доведення;
- аналіз творів;
- біографічний психологічні, моральні мотиви мистецтва та творчості;
- духовно-історичний – дух народу;
- історія понять – визначень у системі уявлень різної історичної доби;
- історико-політичний – залежність змісту і тематики творів від

політичних обставин;

- історико-системний – вибране мистецьке явище, як частина системи

Політичних та культурних зв'язків;

- періодизація – основні періоди розвитку явища.

Враховуючи історичні умови України, а також мистецтво та стиль, слід популяризувати творчість сучасних художників, які описують в своїх картинах сьогоденні реалії.

Велике значення в роботі має досліджуваний інформаційний метод. Теоретична частина дослідження сформована на основі методології а також на професійних художніх роботах. Описуючи історію розвитку Українського мистецтва війни, використано один із ключових принципів класичної моделі історико писання- нейтральність, тобто що позиціювати себе як нейтрального спостерігача .

Використовувані методи стосуються розвитку історико-культурного простору, формування нових ідей, висновків та узагальнень .

Мистецтво та життя періоду війни описують в книгах, журналах, статтях науковці, письменники, журналісти та історики. Вони описували у своїх публікаціях життєвий та творчий шлях митців воєнного часу, аналізували їхні роботи, висвітлювали культурні події та мистецькі процеси . А тому пропоную ознайомитися з тогочасними митцями ,які боролися за нашу свободу і культуру в роки першої світової війни, представниками українських січових стрільців , художників в роки другої світової війни. А також з сучасними митцями, що всіма силами просувають культуру нашої країни.

РОЗДІЛ 2. КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1 Мистецька спадщина українських січових стрільців.

Мистецька спадщина українських січових стрільців продемонструвала початок непересічної історії українського війська у період Першої світової війни та Визвольних змагань українського народу, яка і сьогодні викликає неоднозначні оцінки істориків.

У фондovій збірці національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького мистецька спадщина розповідається про першу виставку усусусів, що відбулася 1918 року в стінах Національного музею.

Від часу створення Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького минуло сто років, позначених різними періодами, серед них і часу величного розквіту, коли виставкова та культурологічна праця установи була провідником національного мистецтва не тільки Галичини, але й поза її межами, а до роботи були причетні митці, які увійшли в історію України – Андрей Шептицький, Іван Франко, Михайло Грушевський та інші.

У фондovій збірці музею, що датується першою третиною ХХ століття, тема Українського січового стрілецтва (УСС) посідає важливе місце: це твори образотворчого мистецтва, що є не тільки історико-документальним матеріалом, а й високомистецьким спадком плеяди молодих художників, які брали безпосередню участь у згаданих військово-політичних подіях і мали змогу «із середини» побачити й пережити весь жах фронтового життя. Нечисленна за обсягом, але дуже важлива мистецька спадщина художників усусусів є пам'ятним орієнтиром короткої історії існування стрілецтва. У образотворчому мистецтві 1920-х років творчий спадок молодих художників залишився болісними, глибоко емоційними криками зраних душ талановитих молодих художників, яким доля призначила випробування на мужність, витримку, перевірку щирості патріотичних переконань, що й лягли в основу мистецьких робіт, присвячених героїчній діяльності Українських січових стрільців. Під час Першої світової війни, 1916 року, у Відні в дерев'яному павільйоні,

виготовленому в "гуцульському стилі", за ініціативою професора, члена та скарбника Центральної управи Українських січових стрільців, Івана Боберського (1873-1947), відбулася виставка присвячена "Ukrainische Legion" (Українському легіону), на якій глядачеві було запропоновано репортерсько-документальні матеріали про діяльність легіону в 1914-1916 роках. Після віденського успіху та підвищеного зацікавлення цією темою Іван Боберський зініціював відкриття виставки у вересні 1.09.-1.11.1918 року у Національному музеї у Львові, яка стала вагомим і знаковою подією у національно-культурному житті галичан саме тому, що художники, безпосередні учасники Визвольних змагань, готували експозицію, брали активну участь у всіх організаційних та виставкових питаннях.

Хочу описати творчість одного з відомих художників, учасника Першої світової війни Куриласа Йосипа Петровича [31]. Служив в українському військовому формуванні – Українські січові стрільці (підрозділ армії Австро-Угорської імперії, сформований за національною ознакою з галичан). Під час війни зробив багато замальовок, поштових листівок, портретів та жанрових картин. За короткий відрізок воєнного часу ним було створено близько двох сотень стрілецьких портретів, батальні картини «Маківка», «Битва на Лісоні» «Прощанє» (Рис.2.1.1).

Художник та графік Осип Курилас народився 7 серпня 1870 року у містечку Щирець на Львівщині. Батько Петро Курилас все життя пропрацював дяком, був досить суворим і вимогливим, тому говорити про малярство хлопцеві було вкрай ризикованою справою. Осип навчався у місцевій дяківській бурсі, але потяг до мистецтва переміг, і у віці 16 років він вступив до Львівської художньої школи, де опанував техніку рисунку, закони композиції, малярство, а також вивчив польську та німецьку мови. Здібності юнака одразу високо оцінили викладачі, а він натомість заробляв на життя тим, що малював портрети міщан та ікони. Осипом прагнув піти до Академії мистецтв, утім на переїзд до Кракова бракувало грошей. Юнак п'ять років заощаджував, а 1895 року із фінансами йому допоміг старший брат Михайло, який емігрував до Хорватії. Цього ж року Осип

перебирається до Польщі, яка згодом стане його другою домівкою. Осип Курилас досягнув справжнього успіху завдяки навчанню у Краківській академії мистецтв і здобув визнання з-поміж польських творців. Курилас стояв на засадах класичного мистецтва, імпресіонізму та академізму і приносив нові ідеї в сакральне мистецтво».

У художній академії митець навчався 5 років, і за той час його визнали одним із найкращих студентів та нагородили п'ятьма золотими медалями й дев'ятнадцятьма конкурсними відзнаками. Визначною роботою періоду того часу вважається портрет Миколи Лисенка, який Осип Курилас написав до 35-річчя творчого шляху композитора.

Після закінчення Академії мистецтв, Осип Курилас зайнявся просвітницькою роботою, тому що для нього уже важливо було відтворювати те, що його оточувало, та історичні події. Його можна назвати візуальним літописцем українського стрілецтва. Він написав безліч портретів УСС, жанрових картин, частину алегоричних композицій на цю тему, робив багато графічних ілюстрацій. Але, на жаль, велику частину із його творчості знищили в 50-х роках під час зачисток музеїв радянською владою. Дуже цікавим твором на січову тематику є портрет Тараса Шевченка «Дивлюсь, аж світає...». На картині колись за Кобзарем були хмари, на яких вимальовувались січові стрільці: ніби то Шевченко бачить світанок України, яка відроджується. Втім після приходу радянської влади Осип Курилас сам замалював стрільців хмарами позаду Шевченка, щоб її остаточно не знищили» Ще однією ланкою діяльності Осипа Куриласа була сакральна тематика. Він створив не багато сакральних об'єктів, але до наших днів дійшли відомі ікони «Христа і Богородиці» у вишитих строях. «Це були одні із найпопулярніших ікон початку ХХ століття: вони були практично у кожному помешканні та видавались великими тиражами», – додає історик.

Курилас звертався до зображень митрополита Андрея Шептицького: малював його портрети, листівки та ілюстрації, але ці твори також не дійшли до наших днів. Осип любив змальовувати рідні краєвиди України, сіл і містечок, у яких

доводилось побувати, людей, яких зустрічав – усе це провокувало його до сентиментів. Коли влітку 1915 року сім'я Куриласів переїхала до Львова, художника мобілізували до австрійської армії, та на початку Першої світової війни він вступив до лав Українського січового стрілецтва. Його скерували до мистецької групи, де головним завданням було підняття бойового духу стрільців. Тоді започаткували журнали «Самохотник» та «Бомба», в яких малювали дружні карикатури.

Вершиною творчості Осипа Курилася та основну заслугу у висвітленні історії Українських Січових Стрільців вважають його живописні роботи: «Бій на Маківці», «Добровольці», (Рис.2.1.2). «Битва на Лисоні», «Прощання», «Поранений», «Чуєш, брате мій». Великою популярністю користувалися і його поштові листівки, які здебільшого він ілюстрував з українськими піснями відомих композиторів і займався оздобленням книжок, особливо дитячих підручників

На схилі літ був змушений працювати у стилі соціалістичного реалізму, та йому вдавалось підкреслювати непокірність окремими роботами, в яких із сарказмом він зображував тогочасні реалії. Типові назви його тогочасних картин: «Колгосп у Щирецькому районі» чи «На колгоспному дворі».

Останні роки життя Осип Курилас провів у злиднях: йому бракувало грошей на нові черевики та навіть їжу. Помер художник 25 червня 1951 року і похований на Личаківському цвинтарі у Львові. Майже через рік після його смерті радянська влада, на превеликий жаль спалила левову частку робіт живописця.

Лев Гец із початком війни пішов у лави Українських січових стрільців. У війську молодий художник Лев, наскільки це дозволяли обставини, займався образотворчістю. Кожної вільної хвилини брав у руки олівець, папір і займався тією справою, якій мріяв присвятити життя та яку найбільше любив. Він із достовірністю та правдоподібно зображав усе, що бачив: окопи, кухні, помешкання військових, портретував командирів і звичайних воїнів.

Лев Гец – художник під прицілом комуністичних спецслужб. Життя Лева Геца – немов віддзеркалення всіх тих складних історичних та життєвих подій, які переживав Львів у різні окупаційні періоди, як і Польща у роки Другої світової війни та повоєнний, нелегкий, комуністичний час. Народився 13 квітня 1896 в україно-польській родині. Він навчався мистецькій майстерності у Львові і Краківській академії мистецтв. У Львові опинився у ситуації, що мала вплив на його життя. Наприкінці літа 1914 року, до приходу у Львів російських солдатів, митрополит Греко-католицької церкви Андрей Шептицький сховав важливі церковні документи. Серед них був меморіал щодо майбутнього устрою України. Владика попросив професора Івана Левинського, якому довіряв, зробити у митрополичих палатах схованку. Невелике місце змурували, і там митрополит заховав документи, які не мали потрапити до рук більшовиків. Іван Левинський до цих робіт на Святоюрській горі залучив Лева Геца. Молодий чоловік у цей час працював на його будівельній фірмі, і Левинський довіряв йому.

До сьогодні так і невідомо, хто назвав ім'я Геца російським солдатам. Але Гец був арештований і кинутий до в'язниці, документи знайшли і вивезли в Росію. Частина з них митрополитові Шептицькому віддали у 1929 році, решта так і залишилася в російських архівах. Однак так і невідомо, чи саме Лев Гец назвав місце сховку. За словами Ірини Гах, черговий арешт суттєво вплинув на нього, підірвав його здоров'я, особливо психологічний стан. Митця змушували підписувати документи, хотіли завербувати. Це навіть стало причиною спроби самогубства. Дружина, Марія Гец, була з Галичини, вона сказала, що не хоче жити без чоловіка. Її теж переслідувала тогочасна влада, тож подружжя спробувало отруїтися газом. Геца лікарі врятували, а Марію – ні. Цю жінку він дуже любив. Аби повернутись повноцінного життя, йому знадобилися роки. Вся історія життя Геца – суцільна боротьба з тою владою, при якій йому довелося жити, і це дало відбиток на його здоров'я і визнання як талановитого і високопрофесійного художника.

Більшу частину творчої спадщини присвячував Польщі. 460 творів – виключно Краків, польська архітектура, культура. У Львові збереглися ранні

твори у Національному музеї. Є гарна збірка живописних робіт у Сяноцькому історичному музеї, у Краківському історичному музеї. Отці-василіяни УГКЦ у Римі мають його шедевральні книжки, про які всі пишуть, але мало хто їх бачив – «Антологія стрілецької творчості» і «Домб'є 1918-1919 роки»

Саме у найважчі, як здавалося, часи Лев Гец у кооперації з бойовими побратимами створив один із найкращих своїх мистецьких творинь – «Антологію стрілецької творчості», яка стала творчим літописом історичних подій Українського легіону. Лев Гец представив у своїх рисунках, більше ніж з написано в історії.

Лев Гец об'єднує своєю творчістю два народи – український і польський. У радянській Україні його не визнавали, у комуністичній Польщі – теж не визнали. В Україні його знають і пам'ятають сьогодні.

Іванець Іван Йосипович Народився 9 січня 1893 року в селі Новосілки-Гостинні, нині Самбірського району Львівської області. В УСС був художником, графіком і фотографом. Ряд фотографій із повсякденного життя стрілецтва належать об'єктиву його фотоапарата. Іван Іванець зростав в атмосфері життя галицької української аристократії. Його батько Йосип був парохом (спершу у с. Новосілки Гостинні, потім у с. Ременів), мати Михайлина (з дому Рошкевич) захоплювалася літературною творчістю, зналася з Іваном Франком (через посередництво рідної сестри Ольги).

На час закінчення львівської гімназії (1912) Іван Іванець не тільки майстерно рисував, але й аналізував сучасне мистецтво. Впродовж 1912-1914 років відвідує академію мистецтва у Львові, навчається батального малярства у відомого живописця С. Батовського. Від часу формування легіону Українських січових стрільців Іван Іванець бере участь в розбудові його освітньо-культурної частини. Започатковує справу «націоналізацію українського легіону під верхнім оглядом». Івану Іванцю вдається поєднувати бойовий чин з творчістю: 1919 року він виставляється на Виставці сучасного малярства Галицької України у Львові, творить велике число рисунків і картин тематичних циклів з етапів українських визвольних змагань, більшість з яких гине в обставинах поразки та інтернування

УГА. 1923 року його ім'я появляється серед учасників мистецької виставки в Йозефівському таборі (Чехословаччина), а згодом він переїжджає до Праги, де студіює в Українській студії пластичного мистецтва (клас живописця І. Кулеця) та вивчає право в Карловому університеті. Був членом Асоціації незалежних українських митців (АНУМ), брав участь у виставках Українського товариства прихильників мистецтва (УТПМ) та польського Товариства приятелів образотворчого мистецтва (TPSP), був організатором ряду виставок. За цей час створив велике число картин та графічних циклів, великою частиною яких була стрілецька тема. В роки німецької окупації Львова (1941-1943) був директором галереї мистецтв. Після завершення Другої світової війни переїхав до Кракова, де відкрив персональну виставку. Там був заарештований НКВС і вивезений за Урал. Помер на виснажливих роботах у радянському концентраційному таборі м. Солікамськ. Основна частина графічних і малярських творів Івана Іванця відтворює побут і героїзм УСС. Крім того, художник старанно працював у жанрах міського і сільського краєвиду, натюрморту, портрету, баталістики. Вважався одним із кращих художників серед його покоління мистців інтерпретаторів кінних зображень. Працював у діапазоні реалістичного мистецтва. Твори зберігаються у державних і приватних збірках в Україні та за її межами.

Юліан Буцманюк – живописець, монументаліст, графік, публіцист, сотник УСС, отаман Армії УНР. Народився 3 липня 1885 року в селі Смержів, тоді Австро-Угорщина (нині Радехівський район Львівської обл.) Батько хлопчика був вчителем, та ледь малому виповнився рік – пішов з життя. Овдовіла жінка разом із сином перебралася до Львова. Там і минуло його дитинство. Освіту здобував у місцевій гімназії, а також навчався в школі при Промисловому музеї. Коли ж і мати померла, хлопцеві довелося самотужки заробляти гроші на прожиття. Завдяки таланту до пензля, навіть без фахової освіти Юліан Буцманюк отримав роботу – разом із іншими розмальовував бічну стіну латинської кафедри. Потім йому доручили розписати святилище в церкві невеличкого

містечка на Тернопільщині. Художник-самоук чудово впорався із завданням. Священником тієї церкви був Ксенофонт Сосенко, брат відомого на Галичині монументаліста, реформатора церковно-декораційного малярства Модеста Сосенка.

Побачивши хист Юліана, художник взяв його до себе на навчання. У 1908 році Юліан став студентом Академії мистецтв у Кракові. Під час навчання Юліан долучився до розпису каплиці Покрови в церкві Різдва Христового у місті Жовква. Художник мріяв про Італію, але вибухнула Перша світова війна, яка сплутала всі плани. Проте Юліан, не вагаючись ні на мить, став до лав січових стрільців. Досить несподівано для самого себе він став бійцем першої в новітній історії української військової частини, учасником національно-визвольної боротьби, фронтовиком. Але й тут він реалізував себе як художник, оскільки створював агітаційно-пропагандистські матеріали, робив ілюстрації для військових видань, фотографував місця боїв, робив портрети колег. Юліан Буцманюк, став ініціатором створення “Пресової Кватири” – органу УСС, який займався агітаційно-пропагандистською та інформаційною діяльністю, як серед січового стрілецтва, так і серед цивільного населення і військовополонених, а також збирав матеріали для історії бойового шляху УСС та їхніх традицій. Завдяки діяльності “Пресової Кватири” все життя “усусів” було добре задокументовано, що стало важливою послугою для майбутніх поколінь істориків. Художник у той період створив чимало портретів старшин і стрільців. Він не тільки займався картинами та малюнками, а й фотографією. Із 1927-го у Львові розпочалася педагогічна діяльність художника. Він викладав малювання в товаристві “Рідна школа”. У сучасній Україні творчість Юліана Буцманюка відкривають заново, адже протягом багатьох десятиліть про неї було невідомо широкому загалу. Дуже мало його творів зберігаються нині в музеях нашої країни. Найбільший витвір таланту Буцманюка можна знайти у Жовкві. Це розписи церкви Пресвятого Серця Христового. Щоб побачити їх, щороку сюди приїжджають тисячі людей зі всього світу.. (Рис.2.1.3).

Отже, стрілецький живопис розвивався у таких напрямках, як графіка, карикатура, портретний і батальний живопис, а також картини з стрілецького побуту. Також набули характерного змісту стрілецька скульптура та різьба. В більшості випадків вона була оформлена у зведенні стрілецьких пам'ятників на кладовищах, які дотепер символізують відважність Українських січових стрільців у відтворенні української держави. Спільним для всієї духовності Українських січових стрільців була любов до української землі. На основі старих козацьких традицій створювалися мистецько-художні форми завдяки яким склалася самобутня глибинна, духовна основа українського характеру.

2.2 Українське образотворче мистецтво у роки другої світової війни.

Українське образотворче мистецтво, як і інші мистецькі напрями, було змушене існувати у тісних межах соцреалізму. Але це не завадило митцям створювати свої шедеври, провідною темою яких була боротьба народу з ворогом, воєнне життя та боротьба за незалежність. Багато українських художників працювали в евакуації, отже їхні роботи відображали трудові будні працівників тилу.

Чорною хмарою прокотилося фашистське лихоліття Україною. Колонізатори масово знищували цивільних людей, примусово вивозили на каторжні роботи сотні тисяч людей. Було знищено 17 тис. промислових підприємств, майже всі колгоспи й радгоспи. Колосальних втрат зазнали наукові, медичні, культурно-освітні установи, вузи, школи. Нацисти знищили в Україні 714 міст і містечок, понад 28 тис. сіл, позбавили оселі близько 10 млн людей. Надзвичайно жорстоке ставлення до жителів міст і сіл викликало масовий опір окупантам, населення піднялося на боротьбу з ворогом. Із перших днів війни десятки тисяч студентів, викладачів, письменників, представників творчої і наукової інтелігенції стали захисниками Батьківщини. У зв'язку з окупацією ворогом території України на Схід було евакуйовано наукові установи, вищі, культурно-освітні установи та середні навчальні заклади. Розмістившись на Уралі, у Сибіру, середній Азії,

вони, долаючи труднощі, продовжували напружено працювати для зміцнення фронту та наближення перемоги.

Українське мистецтво у роки Другої світової війни, попри усі негаразди, що випали на долю народу, переживала значне піднесення. Українських митців надихало почуття патріотизму, ненависті до ворога, прагнення звільнити свою землю. Надзвичайно жорстоке ставлення до жителів міст і сіл викликало велелюдний опір окупантам, населення піднялося на боротьбу з ворогом. З перших днів війни десятки тисяч студентів, викладачів, письменників, представників творчої і наукової інтелігенції стали захисниками рідної Батьківщини. У зв'язку з окупацією ворогом території України на Схід було евакуйовано вищі та середні навчальні заклади, культурно-освітні установи та наукові установи.

Українські художники, музиканти, поети надихали та підтримувало бойовий дух воїнів. У роки війни значно розширилися межі батального жанру: художники на своїх картинах зображували не тільки сцени бою, а й епізоди фронтового життя.

Умови воєнного часу вимагали переосмислення всього художнього життя, підвищеної уваги до агітаційно-масових форм та підтримання бойового духу. Бригади художників виїжджали на фронти, заводи, у колгоспи, вели активну художню пропаганду і збирали матеріали для своїх майбутніх творів. Багато художників зі зброєю в руках боролися проти ворога. Нелегкими шляхами війни пройшли українські художники. Бригади художників виїжджали на фронт, колгоспи і заводи, у вели активну художню пропаганду і збирали матеріали для майбутніх творів. Кореспондентами фронтових газет, авторами бойових листків були О. Будников, М. Огнівцев, П. Пархет.

Будніков Олександр Гаврилович – український живописець, заслужений діяч мистецтв УРСР (1968), професор Київського художнього інституту, член Союзу художників СРСР народився 12 серпня 1914 року в с. Верхній Баскунчак, Астраханська область. Навчався в Сталінградському художньому училищі та художньому інституті в Києві. Працював в галузі станкового живопису. Член

Спілки Художників України с 1947 року. Основні роботи: «Фронтові замальовки» (1941-1944), «Форсування Дніпра» (1947), «Ленін в Парижі» (1982) . «Руїни Тернополя» Роботи зберігаються в Національному художньому музеї, Харківському художньому музеї, Полтавському художньому музеї та інших музеях України. Жив та працював в місті Київ. Помер художник 23 грудня 1982 року.

Микола Петрович Огнівцев народився 2 квітня 1902 року в місті Харкові. У роки німецько-радянської війни був військовим кореспондентом газет працював в галузі станкової графіки і плаката. Автор понад 2 000 сатиричних малюнків на міжнародні та побутові теми. Серед робіт серії малюнків: «Шлях Іуди» (1951); «Співробітництво вершника і коня» (1952); «Ніч, ранок і день Африки» (1963).

Петро Пантелеймонович Пархёт народився 30 жовтня 1907в Одеса — помер 10 грудня 1986— український радянський живописець, педагог, ілюстратор, карикатурист, . Член Асоціації революційного мистецтва України і Спілки художників СРСР.

Твори: «Визволення» (1957); «На фронтовій дорозі» (1960); «Похорон Т. Шевченка в Каневі» (1939); «Подвиг моряків» (1949).

Умови воєнного часу вимагали перебудови усього художнього життя, підвищеної уваги до агітаційно-масових форм. Бригади художників виїжджали на фронт, заводи, у колгоспи, вели активну художню пропаганду і збирали матеріали для майбутніх робіт.

Цикл портретів відомих людей країни – воїнів, учених, письменників, робітників – створив живописець О. Шовкуненко.

Олексій Олексійович Шовкуненко народився 1884 року. Початкову художню освіту здобув у Одеському художньому училищі .Вже у той період він експонує свої роботи на виставках. 1908 року художник закінчує училище і в наступному році вступає до Петербурзької Академії мистецтв. У студентські роки Олексій Шовкуненко виконує такі правдиві, виразні, яскраві за психологічною характеристикою твори, як “Портрет дівчини” (1914) , “Портрет Арбінської”,

“Портрет Фадєєвої” (1923) , а також серію реалістичних пейзажів Одеського суднобудівного заводу. (Рис.2.2.5).

У цей період улюбленим матеріалом художника стає акварель, і в цій техніці він домогся блискучих результатів. Соковитість, яскравість живопису, життєвість образів і зв'язок майстра з повсякденним бурхливим життям України характеризують твори Шовкуненка періоду 1920-30-х років. Експоновані на першій Всеукраїнській виставці 1927 року акварелі “Катери на стапелях”, “Будують баржу”, “Новий пором” та інші принесли автору широке визнання художньої громадськості. Але найбільших успіхів домогся майстер у галузі портретного живопису. У роки Другої Світової війни він пише портрети героїв, поетів, художників, артистів, вчених ,письменників . Тоді були виконані портрети П. Тичини, архітектора В. Заболотного, академіків О. Палладіна, О. Богомольця, Б. Чернишова, скульптора Б. Яковлева (1944), С. Ковпака (1945) та ін. Ці твори відзначаються індивідуальною характеристикою портретованих і віртуозною майстерністю виконання. Художник визначає для кожного портрета оригінальну композицію, відповідну характеристиці персонажа, а також своєрідний технічний прийом.

У післявоєнні роки художник продовжує працювати над портретами сучасників. Він пише портрети скульптора М. Лисенка (1947), артистки М. Литвиненко-Вольгемут (1947) тощо. Автор є оригінальним художником із своєрідним, глибоко індивідуальним почерком, з самобутнім оптимістичним сприйманням дійсності. Життєрадісність і бадьорість властиві також його темпераментним пейзажам і натюрмортам. Окрім напруженої творчої роботи, Олексій Олексійович Шовкуненко багато часу посвятив педагогічній діяльності. Ім'ям художника названо Херсонський художній музей.

Суворе життя народу в напружені воєнні роки відображено у творах К.Трохименка. Народився 13 (25 жовтня) 1885 року. В 1902–1910 роках (з перервами) навчався в Київському художньому училищі у І. Селєзньова, у 1906–1907 роках — в Московському училищі живопису, скульптури та архітектури у М. Касаткіна, у 1910–1916 — в Петербурзькій академії мистецтв у М.

Самокиша. Працював у різних жанрах: розписи церков (у Полтаві на Шведській могилі), батальні сцени («Допит полонених угорських гусарів», 1915–1916; «Вечеря козаків на позиціях» 1917), акварельні етюди моря і серія акварель «Революція на селі» (1926), пейзажі (Наддніпров'я, Чернігівщини), олійні картини «Кадри Дніпробуду», «На будівництві Київ. ГЕС», «Останнє проміння»; портрети (М. Стельмаха, О. Фоміна, М. Вериківського), численні картини присвячені Т. Шевченкові, Г. Сковороді, дітям («Зима на селі»). Натюрморти Трохименка експонуються з 1918. Одне зі своїх найкращих робіт «Шевченко й Енгельгардт» художник створив у 1939 році.» Картина стосується одного з трагічних моментів з життя великого поета– пан застав його за малюванням і збирається карати. Однак Трохименко зобразив на цьому полотні ще й зміну долі Шевченка, тому, що саме цей неприємний момент дасть йому змогу навчатися малювати. На тему шевченківської «Катерини».

(Рис.2.2.6.). Художник створив картину, де спробував передати родинну трагедію, але, вимогливий до себе, не був задоволений написаним і 1963 року написав інший твір. Це невелике полотно розкриває трагедію селянської родини, повної скорботи. Катерина змушена покинути родину і піти у невідомий їй світ одна з дитиною, її ніхто не розуміє та всі засуджують. Проте художник майстерно доводить глядачеві: це не тільки кінець життям молодій дівчині, — це ще й великий подвиг, перемога любові та материнства. Визначне місце у творчому доробку художника посідають портрети. Карпо Дем'янович увіковічив на своїх полотнах таких видатних особистостей як Миколу Біляшівського (український археолог, етнограф, мистецтвознавець, громадський діяч), педагога та маляра Олександра Фоміна, композитора й диригента Михайла Вериківського, письменника Михайла Стельмаха, академіка Олександра Богомольця.

Також Карпо Дем'янович Крахоменко є автором праць з історії українського та російського образотворчого мистецтва, зокрема:

1. Дослідження «Українська історична картина» (1944), в збірці «Українська Академія мистецтва. Дослідницькі та наукові праці» (К., 1995);

2.автобіографічна — «Романтика трудового подвигу»

3.теоретична — «Думки про тематичну картину» («Образотворче мистецтво», 1971).

Творчість Михайла Гордійовича має широкий обсяг. Розпочавши свою діяльність як художник-живописець, він стає у подальшому одним з першорядних українських графіків, не залишаючи живопис. Дерегус результативно працював і в галузі тематичної картини, у пейзажі та натюрморті, в портретному мистецтві.

У Михайла Дерегусу є своя, основна тема – тема народу, що проходить через усю його творчість, надаючи їй певній цілості та єдності. Він навчався в Харківському художньому інституті у 1923–1930-у роках, а згодом в 1932–1941 у ньому викладав. Найвідоміші графічні серії роботи Дерегуса: “Катерина” (офорт, монотипія, 1936–1938), “По дорогах війни” (офорт з акватинтою, 1943), “Українські народні думи і історичні пісні” (офорт, м’який лак, акватинта, вугілля, 1947–1950). (Рис.2.2.7). Також художник створив безліч ілюстрації до видань класичної української літератури, зокрема творів Івана Котляревського, Миколи Гоголя, Лесі Українки.

Відомий художник М.Глущенко присвятив свої картини фронтовій тематиці: «По слідах ворога», «Здобуття Клина», «Шляхами війни». «Смерть генерала Доватора». Низка його батальних пейзажів та портретів керівників партизанського руху (С.Ковпака, О.Федорова, М.Наумова) стала наслідком поїздок митця місцями недавніх боїв.

У галузі графіки плідно працювали О.Пашенко, С.Беседін, Ю.Балановський. Високу оцінку громадськості отримала серія гравюр О.Пашенка «Київ 1944 року». В.Касіян створив декілька серій акварелей на теми Вітчизняної війни: Перша з цих серій – «У фашистській неволі» 1942 передає страждання радянської жінки, яка стала жертвою фашистів. У другій – «Україна бореться» - показано боротьбу в тилу ворога. Третя серія – «Відомсти!» - викриває звірства фашистів на окупованій радянській землі, закликає до помсти. В образотворчому мистецтві набуває поширення тенденція до узагальнення

образу радянської людини. Мужність і героїзм радянських бійців, їх рішучість вистояли в нерівному бої з лютим ворогом, лягли в основу полотен О. Будинкова "Стояти на смерть», Ю. Волкова "Подвиг п'яти героїв-севастопольців", П. Перхета "Подвиг моряків", В. Полтавця "Атаку відбито".

Друга світова війна була серйозним випробуванням для української культури. Ніколи до того перед наукою, освітою, літературою, мистецтвом, культосвітніми закладами, пресою, радіо не стояло таке складне й відповідальне завдання. Але українські митці і культура виявилися на висоті і дали гідну відсіч у боротьбі проти фашизму та його людиноненависницької ідеології.

2.3 Творчість воїна УПА Ніла Хасевича

Українська повстанська армія славиться не тільки своїми відважними воїнами а й неперевершеними художниками. Художниками які описували історію в своїх картинах. Ніл Хасевич – це ім'я викарбуване золотими літерами в історії українського визвольного руху. Хасевич був активним політичним та громадським діячем, членом Волинського Українського об'єднання . Був особисто знайомий зі Степаном Бандерою та іншими керівниками українського національного руху. Входив до центрального і крайового проводів ОУН, пізніше став членом Української Головної Визвольної Ради . Ніл Хасевич. Людина, яка створила візуальний образ УПА.[24]

...Я не можу битися зброєю. Але я б'юся різцем і долотом. Я каліка, б'юся в той час, коли багато сильних і здорових людей в світі навіть не вірять, що така боротьба взагалі можлива... Я хочу, аби світ знав, що визвольна боротьба триває, що українці б'ються "

Він був безумовно, талановитою і неординарною людиною. Його картини є у приватних мистецьких колекціях - від Польщі до США. Він міг спокійно заробляти на життя творчістю за кордоном, виставлятися у провідних мистецьких салонах, але обрав для себе інший шлях - складний і небезпечний. І за свій вибір заплатив життям . Ніл Хасевич - графік європейського рівня, член ОУН, воїн УПА, творчість якого й досі недостатньо вивчена.

Ніл Хасевич народився 25 листопада 1905 р. у селі Дюксин на Волині (сьогодні це Рівненська область, а колись – Волинська губернія). Ніл Хасевич навчався у духовній семінарії. Мріяв стати художником ще у дитинстві, під час перших уроків малювання. Змалечку відвідував іконописну майстерню, де здобув ґрунтовні знання та навички. Коли Нілу Хасевичу виповнилося чотирнадцять років, у його житті сталась одна з найбільших трагедій. Він зі своєю мамою повертався з Рівного. По дорозі додому на деражнянському залізничному переїзді вони потрапили під потяг. Матір хлопця загинула, а юний Ніл втратив ліву ногу ,вище коліна, назавжди залишившись калікою. У цій трагедії добре проявився характер Хасевича, який, хоч був іще підлітком, не опустив рук, а, вміючи вирізати з дерева, сам виготовив собі протез і вперто йшов до мети - отримати освіту та стати художником. Що говорить про силу його характеру. Після лікування Ніл продовжив навчатися у художній майстерні Василя Леня у Рівному. 1925 року закінчує рівненську гімназію. Пізніше ще рік працював помічником іконописця. У цей час Ніл Хасевич отримав кошти ,компенсацію за трагедію на колії. Усі кошти він витратив на навчання у Варшавській академії красних мистецтв, яка у той час вважалась однією з найпрестижніших в Європі. Юний Ніл Хасевич успішно закінчив графічний факультет та почав вчитися живопису у видатних професорів Варшавської академії .Художник шукав себе у різних мистецьких напрямках .Ще у студентські роки став одним із засновників мистецького гуртка "Спокій", до якого входило 33 молодих українських художники-академісти; В. Васильківський, В. Гаврилюк, П. Андрусів, П. Мегик, П. Холодний-молодший, О. Шатківський . Незважаючи на тяжке матеріальне становище, закінчує академію у 1935 році і отримує диплом про вищу художню освіту з правом учителювати в середній школі. Ніл Хасевич працював переважно в галузі станкової, книжкової, документальної графіки, створював гравюри на дереві. Отримав шанувальників у Польщі, але шлях у велике мистецтво для українського художника був закритий через небажання приймати польське громадянство.

У 1937 році молодий художник виграв третю грошову винагороду за перемогу на виставці гравюр у Варшаві. Рівно через два роки у Варшаві виходить художній альбом « Книжкові знаки Ніла Хасевича», який зробив відомим українського художника на весь світ . У цей час про Хасевича посали говорити в Америці , де вийшов друкований альбом «Екслібрис Ніла Хасевича». Паралельно Ніл Хасевич розпочинає співпрацю з відомими українськими часописами « Шлях» та « Волинське слово». Він продовжував вдосконалювати свою майстерність. Петро Мегик ,який тоді також навчався у Варшаві. Згадував Ніла Хасевича такими словами: «невеличкого зросту, бідно вдягнений хлопчина, з палицею в руці, бо замість лівої ноги – дерев'яний, примітивний ,власної роботи протез...Добре вчиться та неймовірно матеріально бідуює. З дому від батька не одержує абсолютно нічого, бо там не менша біда».

Після навчання Ніл Антонович повернувся на Волинь. Працював учителем у місцевій школі, малював і відкривав виставки. Ніл Хасевич в Україні він почав займатися гравюрами. Уже на початку 1930-х років роботи Ніла Хасевича побачили у Львові, Празі, Чикаго, Берліні та у Лос-Анджелесі . Відтоді ім'я молодого художника стало відомим .Додому Ніл Хасевич повернувся художником, твори якого вже експонувались в галереях Берліну, Варшави, Праги, Львова, Рівного. Особливо йому вдавались екслібриси — книжкові знаки, робота над якими вимагає як особливої уваги автора до пластичних засобів, так і до внутрішнього, духовного світу власника бібліотеки. І нині екслібриси Ніла Хасевича (створив понад 200 книжкових знаків) вирізняються фантазією й виразним авторським почерком, втіленим на невеликій площині.

Ніл Хасевич створив «Українську абетку» (1930-і роки), дбайливо і з великою увагою опрацьовуючи кожен літеру так, щоб вона перегукувалась з українськими традиційними символами праці. Наприклад, буква Ж зображена на фоні збору жита, а з хлібом пов'язана літера Х, літера О – звертає увагу на орача. В 1939 році, у Варшаві вийшов альбом «Книжкові знаки Ніла Хасевича», того самого року у Філадельфії видання «Екслібриси Ніла Хасевича». Творчість Ніла Хасевича довоєнного періоду свідчить про його великий інтерес до життя

земляків. На початку війни, в 1939 році, живучи у Дюксині, мистець намагався не втрачати контактів із українським підпіллям на теренах Польщі, водночас вирішив продовжити свою творчу працю.

Воєнний 1943 рік став переломним для Ніла Хасевича, він вступає до підпілля, як художник стає членом редколегії, яка для потреб УПА та ОУН випускала листівки, часописи, плакати. [17]

На малій батьківщині Хасевич починає займатися громадською і політичною діяльністю, стає членом Волинського Українського Об'єднання, згодом вступає до ОУН. Ніл Хасевич був знайомий з низкою керівників українського визвольного руху, зокрема з Степаном Бандерою. Також видатний художник був членом центрального та крайового проводів Організації Українських Націоналістів, а потім Української Головної Визвольної Ради. Талановитий художник міг спокійно заробляти на хліб своїм мистецтвом, але страшні події початку радянсько-німецької війни, коли під час відступу в червні 1941 р. каральні органи СРСР потопили Західну Україну, тисячі невинно закатованих людей, змусили Хасевича докорінно змінити своє життя. Початок Другої світової війни змусив Ніла Хасевича встати перед дуже складним вибором, адже поєднувати художню та громадську діяльність було небезпечно та неможливо. Ніл Хасевич прийняв рішення все-таки вступити до Організації Українських Націоналістів.

Через авторитет і повагу земляків Хасевича обирають мировим суддею в часи німецької окупації. Тоді ж він працює у рівненській газеті "Волинь" разом з Уласом Самчуком. Однак, розуміючи справжню мету політики нацистів, він залишає роботу й вступає в лави УПА. Він розробив ескізи прапорів, печаток, бланків, бофонів і відзнак підпілля «Хрест заслуги, Хрест бойової заслуги, медаль» «За боротьбу в особливо важких умовах», навчав мистецтва гравюри молодих художників, які відходили вже на інші терени ілюструвати підпільну літературу. Ілюстраціями "Зота" були прикрашені майже всі підпільні видання Волині і Полісся. За особливий внесок у визвольний рух Ніла Хасевича було нагороджено "Срібним Хрестом Заслуги" та медаллю "За боротьбу в особливо

важких умовах". Нині також велику історичну вагу мають портрети товаришів Ніла Хасевича – полковника Дмитра Клячківського, генерала Романа Шухевича та сотника Олекси Громадюка. «Сотника Олекси Громадюка» у виконанні Ніла Хасевича. Громадюк Олексій Романович – сотник УПА, командир куреня загону «Озеро» (Рис.2.3. 8).

Однак оприлюднення його підпільних творів на Заході стало чи не смертельним вироком для митця. У 1951 р. роботи Хасевича потрапили до делегатів Генеральної Асамблеї ООН та іноземних дипломатів і були надруковані в альбомі "Графіка в бункерах УПА". Це остаточно довело радянське керівництво. За розпорядженням з Москви, для розшуку художника було створено спеціальну міжобласну оперативну групу, очолену капітаном держбезпеки Борисом Стекляром. Хасевич вважав, що мистець не має права стояти осторонь переломних та тяжких подій, усвідомлюючи при цьому, що інтерес до його творчості з боку влади йому несе небезпеку. Так почався надзвичайно плідний, але і останній період у житті Ніла Хасевича, чи то «Бея», «Рибак», «Зота», «Левка» – псевдо, під якими художника знали підпільники. Він жив і працював у криївках – особливо влаштованих приміщеннях під землею, які й сьогодні захоплюють фахівців своєю архітектурною винахідливістю, способом маскуванню і розташування. Щоденно збиралися матеріали про Ніла Хасевича, стукачам обіцялися посади, нагороди, почесні.

Ця наполеглива, цілеспрямована операція на його пошук і захоплення, щедрі нагороди облавникам, свідчать, що графік високо цінувався совітами. Адже шукали його з усіма "почестями", як особливо небезпечного для влади. Зусилля були затрачені чималі, а відкрити місце його сховку допоміг випадок - розшифрували документи, знайдені в одній із викритих на Рівненщині криївок, в одному з яких ішлося про заготівлю для художника необхідних для роботи 5 кілограмів паперу та вишневого дерева, було також названо місце знаходження однієї з останніх на Волині криївок - біля с. Сухівці, за 12 км від Клевая у Рівненській області. Хасевича відшукали та жорстоко вбили. Однак є ще одна

версія загибелі художника, відповідно до якої він застрелився з особистої зброї разом із двома своїми охоронцями, спаливши перед тим усі важливі документи. Могили митця, як і двох побратимів, що розділили з ним смерть 4 березня 1952 р., і досі не знайдено. Також своє життя за незалежність України віддали брати Ніла Хасевича: Федір не повернувся із заслання з сибірського ГУЛАГу, Анатолій загинув у бою з польським військом неподалік селища Клевань. Зброєю Ніла Хасевича були олівець і різець, папір і дерево. І хоч він не очолював збройних формувань, не керував бойовими групами і операціями, його дуже шанували в УПА.

І слід зазначити, що українська культура і її творці виявилися на висоті свого покликання: вони все підпорядкували завданням розгрому ворога. В складних умовах війни культура стала могутнім зняряддям у боротьбі проти фашизму та його людиноненависницької ідеології.

Ніл Хасевич назавжди залишився символом незламності в історії України. Його роботами захоплюються мільярди сучасників, а про подвиги видатного художника пишуть у книжка . Творчість головного художника УПА, як часто називають Ніла Хасевича, не лише яскрава сторінка в історії українського мистецтва, але й безцінне свідоцтво свого часу. Нині можемо сказати, що Ніл Хасевич у своїй боротьбі вийшов переможцем. Він все своє життя присвятив Україні!

Життя та творчість Ніла Хасевича описувало багато науковців. Публікували свої статті в художніх журналах та інтернет ресурсах.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНИХ ПОШУКІВ У ТВОРЧОСТІ СУЧАСНИХ ХУДОЖНИКІВ ПЕРІОДУ ВІЙНИ.

3.1. Інноваційні процеси у розвитку сучасного українського живопису.

Інновації та технології в сучасному українському живописі та мистецтві в цілому є актуальним питанням для наукового дослідження. Важливо акцентувати увагу саме на інноваційних технологіях, оскільки певні технології існували в мистецтві завжди, починаючи з моменту його зародження. Водночас мова має йти, насамперед, про ті технології, які своїм започаткуванням нову ланку в мистецтві та спричинили появу принципово нових концепцій, стилів, напрямків, художньої та образної мови. Наприклад, таким інноваційним ноу-хау може вважатися конструювання дигітайзера, який наразі дозволяє художникові за допомогою спеціального пензля і планшета створювати свої доробки в комп'ютерних програмах. Свого часу такою інноваційною технологією стало винайдення паперу, що також розширило можливості творців образотворчого мистецтва.

Творчість завжди залишалася відображенням процесів і подій у соціумі. Неможливо заперечувати виключний вплив технологічного розвитку та постійного нарощування інформаційного потоку, економічних і політичних обставин на мистецтво творення. Одними з вагомих чинників залишаються засади постмодернізму, що знаходять відгук у діяльності українських художників. Загалом, вітчизняний живопис корелюється з загальносвітовими течіями, проте не втрачає самобутності. Особливості історичного минулого України та визначна образотворча школа продовжують бути актуалізовані новими поколіннями митців. Поряд з тим, сучасність, окреслена пришвидшенням темпу життя, зумовлює мінливість напрямів і орієнтирів у творчій діяльності, постійну зміну тенденцій розвитку сучасного українського живопису. Таким чином, викликаючи враження повної відсутності організуючих принципів у мистецтві, з'являється проблема неоднозначного розуміння живописних творів.

При цьому виділяються наступні особливості інновацій у сучасному українському живописі:

1. спрямованість у минуле (як це не парадоксально для інновацій, але саме в минуле ми завжди повертаємося щоб побачити там, те чого не змогли розгледіти наші попередники. Повернутися до автентичного та модернізувати його.)

2. Створення образів, які демонструють проблеми сучасної людини.

3. синтез різних стилів, методів, звертання до релігійної, містичної тематики;

4.3 міна змісту повсякденних речей і перетворення їх на артефакт.

У художників ХХст. фактура стає іноді головним виражальним засобом для формування самобутнього художнього образу, а створення нових, незнайомих раніше художній практиці фактур, – основним пластичним завданням. Звідси бере витоки використання нетрадиційних у художньому відношенні матеріалів. З урахуванням вказаного, можна виділити, зокрема, такі інноваційні технології у живописі – використання нових матеріалів, нових технологічних прийомів, нових комп'ютер-них технологій. При цьому живопис найчастіше поєднується з графікою, поліграфією, комп'ютерним дизайном, світлиною.

Головним для сучасного художника стає не авторське вираження, а бажання виразити почуття. Роль інновацій у мистецтві може бути виражена через принесення у традиційне чогось нового, а також його широке розповсюдження у творчості представників певного мистецького стилю. Можна стверджувати про порушення усталених стереотипів, художніх прийомів, про зміну звичних традицій. При цьому може виникнути парадоксальне для інновації повернення до тих культурних шарів, які передували цим звичним традиціям. Саме за рахунок вказаного інновації в мистецтві кардинально відрізняються від нововведень, скажімо, у техніці, де повернення до архаїки не може вважатися інноваційним розвитком. Інновацію у мистецтві можна розглядати як результат творчого процесу та як процес впровадження нововведень. Водночас розгляд інновації як процесу впровадження нововведення дозволяє за інновацію

видавати й чужу ідею, але вперше впроваджену в тому або іншому художньому творі.

Класифікувати інновації в мистецтві можна:

- за причиною появи (авторська, внутрішня потреба митця у змінах, реакція на культурні, політичні, соціально-економічні зміни в суспільстві; замовлені інновації);
- за масштабом новизни (індивідуальні, групові, елітарні, загальнозначущі);
- за потенціалом у мистецтві (радикальні, комбінаторні, модифіковані);
- за типами (зображувально-виражальні, техніко-технологічні, образно-тематичні);
- за принципом ставлення до своїх попередників («заміщальні», «скасовальні», «поворотні

На початку війни українське образотворче мистецтво отримало потужний поштовх для створення нового та повернення до давно забутого старого. Разом з війною ми почали відтворювати українські традиції, згадали про важливість мови та знайшли не один іноваційний метод в мистецтві і зокрема в живописі.

Повномасштабна війна докорінно змінила життя України й кожного українця. Жодна сфера не залишилася незмінною й більше ніколи не буде такою, як раніше. Дуже гостро відреагували на війну й українські митці. Бо мистецтво — це про емоції, а війна — це про дуже сильні емоції: і негативні, й, як це не парадоксально, позитивні теж. У боротьбі з російською агресією, фактично всі зусилля українських митців — художників, письменників, фотографів, музикантів, народних майстрів, режисерів тощо — спрямувалися на фіксації історичних подій, що відбуваються в Україні, певному документуванні злочинів росіян і рефлексії на всі ці події. Як реагували художники на виклики часу, можна побачити на платформі Ukraine War Art Collection — Мистецтво під час війни, створеній Міністерством культури і інформаційної політики. Наразі тут зібрані 336 мистецьких проєктів, і цей перелік ще поповнюватиметься.

Ольга Вілсон одна з представниць сучасного живопису. Сюжети для малюнків вона брала спочатку з новин, які лунали звідусіль. Новини змінюються

щосекунди, але нам необхідно зберегти пам'ять про все, що відбувалось і що ми відчували в цей момент. Перша картина була «Соняшник» зі знаком миру всередині. Ще була віра, що все це все якась неймовірна помилка, і війна невдовзі закінчиться. Була надія на мир, хоч і було дуже страшно. Це був перший та найсвітліший малюнок, далі кольори змінилися на темні, через те, які жахливі події та новини почали відбуватися... Розплакатися змушували багато історій, але й надихали. Зокрема, такі, як родина з Чернігова, що загинула 17 березня через авіаудар .Дівчинка, що втратила руку — Саша (Рис.3.1.10). Або медсестра Оксана, яка втратила обидві ноги, але продовжує надихати весь світ та знімає відео реабілітації для ТікТок. Родина з Чернігова, що загинула 17 березня через авіаудар. Подружжя пенсіонерів ,яких 28 лютого розстріляли в машині біля Макарова(Рис.3.1.11). 6 березня від мінометних обстрілів під Ірпенем, так і не дійшовши до евакуаційних автобусів, загинула ціла сім'я. Льотчик Дмитро Чумаченко загинув під Житомиром. Його підбили, але він відвів свій літак від села в ліс, чим врятував безліч життів. Катапультуватися льотчик не встиг. Дівчинка втратила руку, коли батьки намагалися евакуювати родину з Гостомеля. Бабуся з онуком намагаються втекти з-під окупації на човні .Та багато інших.

Так і створюються картини, це — пережиті емоції, які хотілось закарбувати. Сум, відчай, страх або надія.

Леся Хоменко є автором картин, перформансів, інсталяцій та відео. Інтерес художниці полягає у зіставленні історії та міфів та виявленні інструментів візуальної маніпуляції. За вісім місяців війни художниця Леся Хоменко створила резиденцію, вийшла заміж онлайн і показала свої роботи на виставках Європи та США. «Макс в армії» я спеціально створила таким чином, щоби глобальний глядач міг спроектувати на себе образ героя. Робота написана зі справжнього фото Макса, на якому він уже військовий, але досі в цивільному одязі. Їм видали форму десь через місяць-півтора, коли в них уже була зброя. «Макс в армії». Полотно, акрил, 2022 рік. Леся Хоменко написала портрети воїнів-добровольців: ІТ-інженера, хіміка, юриста і художника. Їхні портрети

Хоменко надіслав чоловік Максим Роботов, який пішов до армії. Цю серію також було представлено на виставці «Це Україна: Захищаючи свободу» (Рис.3.1.12).

Олексій Сай, художник «Я працюю зараз у майстерні, у мене все нормально. Іде війна і я відчуваю, що я є частиною цієї війни, я працюю на війну. Майже все, що я роблю, з нею пов'язане. І це не якась вимушена позиція, глибоко конформістська, це дійсно моє бажання.» Сай працює з програмою Excel . Художник взяв участь у багатьох персональних і групових виставках. Його твори є частиною як приватних , так і публічних колекцій.

Олеся Трофіменко «Раніше я думала, що мистецтво — це просто спосіб мислення, спосіб життя, одна з небагатьох професій, що приносить якомога менше шкоди людству і світу. Але зараз я розумію, що культура — це теж зброя, естетична зброя. І усвідомлення цього вимагає від мене більш відповідально ставитися до образів і сенсів , які я вкладаю в свої нові роботи. Я не знаю, що буде після війни. Ми всі змінилися, ми всі травмовані.» Роботи Олесі Трофіменко, "Дефіцит" і "Шум"

Для українських митців тема війни стала головною, це змінило й саме мистецтво: воно стало впливовішим соціально і навіть політично. Твори українських художників у перші місяці повномасштабного вторгнення насправді складно називати мистецтвом у тому сенсі, що ми звикли. Бо воно несло дуже прямі, абсолютно нескладні меседжі, наближені навіть до пропаганди. Те, що ми зазвичай розуміємо під мистецтвом, має тонші сенси. Це дуже інтелектуальні роботи, постмодерн, метамодерн, складніші посили, коли роботу треба розшифровувати. А в той час митці почали робити дуже просту рефлексію на події. На тому етапі це було нормально. Бо не було складних сенсів, була відверта тупа агресія Росії, яка вимагала від митці такої ж прямої реакції. За приклад можна взяти історію вінницького художника Олександра Никитюка, засновника фестивалю “Міфогенез. До війни митець робив інсталяції в природному середовищі: неймовірно сильні роботи у взаємодії з природним та історичним ландшафтами. А з початком війни почав малювати карикатури. І для нього це

реально була арттерапія. Малював щовечора, вийшло дуже багато робіт. Зробив кілька виставок.

Чи допомагало мистецтво українцям виживати в окупації? Олена Афанасьєва вважає, що так. У зв'язку з цим згадує проект — майстерню артактивізму “Херсон зсередини і зовні. Це своєрідний діалог між митцями, які перебували як в окупації, так і в різних містах світу. З цього проекту народився інший — “Хроніки вишиванки”. Він про активістку з Херсонщини Інну Микуцьку, яка залишалася всі вісім місяців окупації у Херсоні. Микуцька робила вишиванки й паралельно вела щоденник — хроніки окупації, де описувала своє життя.

Так, мистецтво безумовно допомагало вижити в окупації, дозволяло відволікатися від важкої реальності.

Стріт-арт — вуличне мистецтво, яке доносить певні меседжі, почуття та думки до незліченної кількості людей. Від самого початку війни Росії проти України по всьому світу почали з'являтися роботи художників, які висвітлюють події в Україні та засуджують російську агресію.

Потужні стінописи в кольорах українського прапора показують і нагадують жителям різних країн, що ми боремося за загальнолюдські цінності. Показують незламність українців. Художники та активісти завдяки своїй енергії та таланту допомагають людям почути Україну. Мистецтво у громадському просторі, звертається до всіх, хто з ним стикається в буденному житті.

Художник Дмитро Вовк родом з Маріуполя. Там він протягом восьми років розписував муралами школи, садочки, лікарні, кав'ярні. Але після 24 лютого чоловік був вимушений переїхати до Львова та покинути рідне місто, де він намалював 30-метровий мурал, що знаходиться біля центру підтримки переселенців Я — Маріуполь (Рис.3.1.13). Таким чином художник хотів привернути увагу до переселенців та полонених, а також до історії оборони Маріуполя та Азовсталі. Дмитро розповідає, що нині неможливо малювати щось інше, і хочеш ти того чи ні, ти малюєш те, що відчуваєш.

Художник Костянтин Качановський з початку війни малює патріотичні стінописи у рідному місті, Рівному. Він створив мурал-відповідь президенту Росії, який отримав назву "Красавица терпіти не буде" Художник зобразив жінку з кулеметом на плечі, яка символізує Україну та бойовий дух. (Рис.3.1.14). Намалював її ще у квітні 2022 році на одному із будинків по вулиці Соборній. Пес Патрон став одним із перших муралів, який виконали Віталій Гідеван та його дружина Олена Нойна. Він був намальований на початку літа. Створили ми цей мурал за три-чотири дні. Сьогодні пес Патрон – один з найпопулярніших псів-саперів. Київ став третім містом в Україні, де створили стрит-арт з відомим сапером псом Патроном (Рис. 3.1.15).

Донецький художник Олександр Корбан створив особливий мурал у той час, коли проходили бої за визволення Бучі та Ірпеня. На стіні він зобразив руки військового, зашивають прапор в одне ціле, що символізує повернення територіальної цілісності України. Патріотичний мурал "Україна перемаже![16]", як символ незалежності та незламності українського народу! Символ віри у перемогу та любові до своєї землі! На мою думку, він має важливе значення для підняття патріотичного духу українців! (Рис.3.1.16).

Мурали в честь підтримки України створені також і за кордоном, один з тих Чеський мурал — символ зруйнованого дитинства. На ньому зображено маленьку дівчинку, що тримає український прапор та прикриває ним різних мультиплікаційних та казкових героїв. Серед них Міккі Маус, чеський кріт, мумі-троль та ще декілька популярних героїв. Також є мурал у Франції. На муралі зображено жінку, яка тримає український прапор. Поруч напис «Vive la résistance ukrainienne!» («Хай живе український спротив!»). (Рис.3.1.17).

Один з найновіших муралів на підтримку України з'явився у столиці Литви — Вільнюсі.

Художник Лінас Казюленіс створив свою роботу з фото прощання українського прикордонника з дружиною на залізничному вокзалі. Фото було зроблено ще 27 лютого в Краматорську на Донеччині, облетіла весь світ і надихнула митця на створення власного твору (Рис 3.1.18). Мурали у Великій

Британії, у Лондоні на підтримку українців з'явився арт з дівчиною, яка вдягнена у синьо-жовтій шапці. Як розповів художник, мурал — найменше, що він міг зробити. Адже це моральний обов'язок кожного — допомагати, сприяти людям, що страждають від несправедливості. Ще один жест підтримки надійшов з Уельсі в міста Лланеллі. Там художник Стів Дженкінс намалював руки в формі серця і додав напис «Pray For Ukraine» — «Моліться за Україну». Мурал у центрі Франкфурта у Німеччині створили мурал, де зображений голуб миру, що тримає синьо-жовту оливкову гілку.

У Берліні вуличні художники створили мурал про українців, які втратили близьких на війні. Мурал "Відсутній» присвячений "всім людям, які не обирають війну, але втрачають у ній своїх коханих".(Рис.3.1.20.)

Отже, ще багато муралів створили як на території України, так і за її межами. З кожним днем їх стає все більше. У час повномасштабної війни Україна демонструє свою мужність та стійкість, а вся нація – незламність. Саме це надихає на створення патріотичних муралів.

Війна впливає також на найтрадиційніші форми живопису, такі як іконопис, де в релігійні сюжети додаються образи українок з воєнними атрибутами, що додатково зображуються біля святих персонажів.

Цей новаторський підхід до класичного жанру, безсумнівно викликає дискусії щодо доречності військових елементів серед святих. Однак професор Львівської академії мистецтв Роман Яців вважає, що такі відважні кроки у мистецтві є виправданими. Яців стверджує, що настав час знаходити свої способи відображення цієї драматичної теми, і навіть у випадках, коли це може здаватися нетактовно — це є виправданим у контексті мистецьких практик, адже поняття канону вже давно має різні виміри для трактування. Одним з прикладів є Український художник Андрій Пальваль, який намалював мурал «Свята Джавеліна» на вулиці Авіаконструктора Антонова, 13 у Солом'янському районі Києва. Але 23 травня проти його створення виступили представники української Ради Церков, а вже 25 травня, коли художник завершив роботу над проектом,

комунальники замалювали німб на муралі за розпорядженням заступника мера Києва. (Рис.3.1.21).

В Мюнхені у храмі Святого Духа проходить виставка під назвою «Ікони проти війни» – проєкт про російське вторгнення, створив Олександром Клименком і Сонею Атлантовою, які через ікону, написану на ящиках з-під набоїв, хочуть представити перемогу життя над смертю. «Ікони цієї виставки допомагають нам у цій жорстокості зберегти серце відкритим для добра і таким чином зберегти в серці людяність. Ці ікони хочуть надихнути нас не втрачати божественне в трагічних обставинах війни (Рис.3.1.22).

Український художник, іконописець Лев Скоп із 2014 року малює ікони для фронту.[8] Скоп малює на прохання військових їхніх святих покровителів. Ікони Лева Скопа зображені на старих гонтах і дошках. Ідея малювати на гонтах прийшла до художника тоді, коли реставрували у Дрогобичі церкву Святого Юрія. Тоді замінювали старий гонт. Лев Скоп не уявляв, як можна його спалити і зберіг дощечки згодом почавши малювати на них лики святих і це дуже сподобалось людям. З мене сміялись, особливо ті круті іконописці, що, мовляв, для образу потрібна лише липова дошка, що саме так треба малювати ікону, що все, що я малюю – погано. Перші оцінили ці ікони на гонті поляки. Почали просити такі образи. Мені одна жінка з Польщі привезла гонти з української церкви і попросила намалювати, щоб продати і зберегти у Польщі цей храм. Ми з Думан Танею, моєю дружиною, багато намальованих гонт передали. Ці гонти дуже багато допомагають армії», – розповідає Лев Скоп. Ікони Лева Скопа на старих гонтах і дошках є на передовій у бійців: у приміщеннях, де ночують воїни, у машинах, на яких виконують бойові завдання. Нині Лев Скоп живе ідеєю створення пантеону українським воїнам які загинули у церкві в селі Новошичі Дрогобицького району. Тут у храм зараз ремонтують, на стінах вже є його ікони. Вівтар теж намальований Левом Скопом. На стінах церкви також будуть написані імені загиблих українських воїнів. У цьому храмі зберігається і переносний вівтар, зроблений із ящика для патронів, який передали бійці з фронту, а розписав його Лев Скоп. Військовослужбовці цей ящик переробили під

вівтар, який складається у валізу. Коли волонтери з Дрогобича разом зі священником їдуть на Донбас із допомогою для воїнів, то обов'язково беруть зі собою цей фронтний вівтар. (Рис 3.1.23). Лев Скоп – щасливий у своїй творчості та не уявляє своє життя без пензля, гонту, дощок і допомоги бійцям.

Володимир Шерстій іконописець, волонтер, доброволець батальйону «Карпатська Січ».[20] У військкоматі його не брали на службу ,тож самотужки пішов на фронт і допомагав батальйону «карпатська січ» Якось, стоячи на позиціях у Харківській області, в окопах побачив добре збиту перемичкою дощечку. Митець найбільше любить писати ікони саме на дошках. Він підібрав її, а тут якраз хлопці принесли кольорові олівці. Художнику дуже захотілося написати образ. І на одному подихові олівцем він створив ікону Покрови для своїх побратимів «Омофором покрій «Карпатську Січ». Але писати, каже, щось значуще часу не було.(Рис.3.1.24). Уже після повернення з війни взявся за створення нових ікон. Першою стала композиція «Різдво». Її написав на дошці, яку привіз із фронту. На такому самому матеріалі написав лик святого Юди-Тадея, встановив у рамку ікону, написану на склі. Ще про бойові будні художникові нагадують два дерев'яні ящики, він поки що не знає, образи яких святих з'являться на них.

Андрій Охоцький написав 12 ікон на бронеплитах, які врятували українських захисників. Ікони об'єднані в цикл «Духовна звитяга» .Художник наголошує, що за кожною з його ікон стоїть врятоване життя українського захисника. Ці ікони виявляють духовний світ українського воїна. Ікони на писані на пошкоджених від ворожих куль бронеплитах.

Іконописець Андрій Охоцький створив ікони на бронеплитах для президентів Литви та Польщі.[26] На його роботах зображений "Юрій Змієборець" з прапорами країн. На іконах римський воїн що перемагає змія, крила якого в кольорах прапора Росії. "Мені було надзвичайно приємно, що такий мій невеликий вклад, невеличка моя лепта, направлена на перемогу нашої країни" говорить Андрій.(Рис3.1.25).

Василь Красьоха, заслужений художник України відкрив виставку в музеї мистецтв на Прикарпатті в Івано Франківську під назвою «Обличчя війни», презентував 42 твори. Працював на полотні олійними фарбами та акрилом. Ідея створення серії «Обличчя війни» з'явилася після перегляду репортажів про події війни. Від початку повномасштабного вторгнення митець назбирав 4 альбоми замальовок, які згодом перетворив у повноцінні картини. Це нова серія картин про російську агресію та російсько-українську війну. Василь Красьоха відобразив на своїх картинах різні образи людей, які переживають війну. Кожен образ має своє забарвлення і своє неоднозначне вираження реакції на події, що відбуваються. А головне, зазначається в дописі, що ця виставка присвячена тим, кого забрала страшна війна. Кожна його картина в цій серії — це окрема історія, яка застигла на мить у фарбах.

Одна з картин художника «молитва», на ній зображена жінка яка склала руки в молитві. Її обличчя похилене до низу а очі закриті, сиве волосся покриває чорна хустка. Задній фон виконаний в темно синіх та чорному кольорах «Буча» (Рис.3.1.26)

Назва ще однієї картини, на ній зображено присипане снігом тіло людини, позаду частина будинку. Ця картина присвячується тим кого забрала війна.

Роман Бончук у своїх картинах закарбовує історію. Народився 11 листопада 1980р у Франківську-український художник, дизайнер та автор першого в Україні музею. «Небесної Сотні», у Івано-Франківську. Також є автором найбільшої в Україні картини – «Хроніка України». (Рис.3.1.28.)

У центрі в картини хроніки зображений майдан і не дарма, це народ, це сила! На роботі зображено багато сюжетів, починаючи від перших племен, які жили на території сучасної України, а потім скіфи, трипільці, представників Київської Русі, козацької доби, відображено переможні битви, напружені події ХХ століття. При цьому акцент робитиметься на важливих історичних постатях — Володимирі Великому, Богдану Хмельницькому, Іванові Франку, Тарасові Шевченку, Володимирі Вернадському та інших. На полотно потрапили й антигерої Помаранчевої революції, один з них Сергій Ківалов. Усього зображено

близько трьох тисяч персонажів, більшість із яких — історичні особи, решта — характерні образи землеробів, селян, вояків ОУН-УПА, ремісників тощо. У верхній частині полотна зображені найвідоміші храми — Києво-Печерська лавра, Софія Київська, Борисоглібський собор, Манявський скит, собор Святого Юра, церкви Дрогобича, Чернігова, Рогатина ... Цей проект викликає захоплення.

Роман Бончук створює картини, у яких зображує події війни та сучасних політиків. Потім свої роботи митець виставляє на благодійний аукціон, щоб допомогти Збройним силам України. Художник розповідає, що у картинах не нав'язує свої політичні погляди. Усі портрети він доповнює образами та символами, які кожен зможе розтлумачити по-своєму. Також Роман Бончук розповідає, що за допомогою мистецтва намагається відтворити всі події в країні, аби про них знали і не забували в усьому світі. Усі картини з творчого доробку Романа написані олійними фарбами.

Роман Бончук представив виставку картин "Зойк" в Івано-Франківському краєзнавчому музеї. У своїх роботах митець передає тривогу щодо ядерної загрози та звертається до картин Мікеланджело, Френсіса Бекона, Ієроніма Босха та Рембрандта. Є також картини-меми та полотна з політичним підтекстом. Всі ці картини створював художник у період, коли в інфопросторі активно обговорювали загрозу ядерного удару. "Ці переживання апокаліпсису — вони були справжні. І в кожній роботі це можна відчутти. Наприклад — Бог, який створював Адама у Сікстинській капелі, руйнує вежу Кремля.

Роман Бончук створив серію картин, присвячену захисникам "Азовсталі", волонтерам і громадським діячам.

Олег Шупляк, заслужений художник України.[7] Його творчість настільки різножанрова, багатогранна та різнобарвна. Його картини ведуть у цілковито інший вимір, створюючи сплав із різних світів, змінюючи звичний порядок речей, притягують і заворожують, дивують і шокують, але найголовніше — змушують задуматися. Відома серія Олега Шупляка є «Український космос». У серії картин "Український Космос" митець пропонує глянути на зоряне небо очима наших предків і пропонує глядачів долучитись до роздумів про глибинні

зв'язки людини з навколишнім середовищем та космосом. Одна з картин «Домоткане полотно» На картині зображене зоряне небо, на небі розташовано дев'ять будиночків, від яких йдуть стежки немов стрічки, які входять до річки з лататтям. (Рис.3.1.30).

Ще одна робота Олега Шупляка Український космос. На нічному небі зображено українське село з його покритими соломою будинками, віз з волами, лелеку в гнізді, криницю, чоловіка і дружину та український плотик заквітчаний мальвами (Рис.3.1.31).

Картина Дерево Життя. Дерево і стежина водночас є центром композиції. На гілках, які розходяться в два боки розташовані будинки. Під деревом стоїть козак з конем та дівчина (Рис.3.1.32).

Олега Шупляка також присвячує свої картини війні. Так як картину «Велика битва України з Мордором» на якій зображено протистояння двох світів, боротьбу добра і зла, війну сьогодення.

Прилетіли лелеки Картина умовно поділена на 2 частини. Верхня частина страшне сьогодення, над зруйнованим будинкам літають лелеки на тлі червоного неба. Нижня частина як віддзеркалення минулого, де будинок стоїть ще цілий, а на тлі світле, голубе небо. 19 березня - день, коли в Україну прилітають лелеки. Саме в цей день написана картина, присвячена містам Ірпінь, Буча, Бородянка та іншим містам та селам, які зазнали руйнувань внаслідок вторгнення росії. (Рис.3.1.34).

«Боги» це робота, на якій зображено нічне місто. Яке оберігаю три великі захисники, Три воїни ЗСУ.

Отже, основним для сучасного художника-інноватора стає не авторське вираження, а бажання виразити почуття. Роль інновацій у мистецтві може бути виражена через принесення чогось нового у традиційне, а також його широке розповсюдження у творчості представників певної мистецької школи чи стилю. Можна стверджувати про порушення усталених стереотипів, художніх прийомів та художньої мови. При цьому може виникнути повернення до тих

культурних шарів, які передували цим звичним традиціям. У будь-якому випадку, кожен художник, хто цікавиться співвідношенням традиційного й інноваційного у мистецтві, може знайти власний перспективний аспект для досліджень та творчості.

3.2. Відображення війни у творах графіки сучасних українських митців.

З початком війни українські сучасні графіки не змогли залишитися осторонь загального лиха і стали зображати те, що відбувається в своїх роботах. Одна на всіх війна, так по-різному виглядає на картинах. Одні роботи, пронизані турботою, вірою, дарують надію; інші - викликають сльози та відчай; треті сповнені злості; четверті примушують відчувати жах. Художники через свої картини передають стан душі, почуття

Уже понад рік майже щодня художник Владислав Михайлів з Рожнятова створює графічні постери. [25] Як розповідає художник, до цього мистецтва він прийшов минулого року, коли розпочалося повномасштабне вторгнення росіян в Україну. Тоді Владислав зрозумів, що не може спокійно сприймати реальність і події в державі. Через свій внутрішній спротив він почав на всі події максимально швидко реагувати, створюючи постери, які й викладає в соцмережі. Владислав Михайлів також розповів, що графічні постери, насамперед, це швидке реагування на теперішні події, це так зване швидке мистецтво. А ще у його графіці про війну немає дрібних елементів. Художник використовує комп'ютерні технології й застосовує графічні редактори. Одна з робіт «Соняхи Маріуполя» (Рис.3.2.36).

29-30 вересня пройшла виставка плакатів «Мистецтво війни» в рамках конференції «Зі стійкості до відновлення: ключова роль громадянського суспільства України». (Рис.3.2.37).

Відвідувачі конференції могли побачити 20 плакатів від Андрія Єрмоленка і Нікити Тітова, які пропонували власне бачення російсько-української війни,

героїзму українців та осмислення викликів, які стоять перед країною. Художники щоденно зображують ту реальність, у якій ми живемо. «Війна — це те, що сьогодні відбувається з кожним, тому митці не можуть не зважати на це. У нашому світі немає «чогось поза політикою», тому й митець так чи інакше занурюється в неї. Андрій Єрмоленко та Нікіта Тітов ще від початку Революції гідності в кінці 2013 року практично щоденно візуально висвітлюють події, які відбуваються в Україні:

- Зображують нових героїв сучасної історії України;
- переосмислюють історичні події та постаті в сучасних контекстах;
- створюють візуальні образи, які відгукуються в серцях мільйонів людей по всьому світу та заохочують до солідарності, з Україною, з правдою, з добром.

Андрій Єрмоленко — художник, дизайнер, ілюстратор, арт-директор журналу «Український тиждень». Народився 24 січня 1974 р. у Києві в родині науковців. Закінчив Київський національний університету ім. Тараса Шевченка, Хімічний факультет. Мистецтво для Андрія Єрмоленка було хобі, яке переросло у професію. Андрій спробував себе в різних стилях, але найбільше до душі — техніка диджитал-арт. Автор серії плакатів: «МАМА-ANARHIYA» про Нестора Махна; «United colors of Ukraine» — серія логотипів для українських міст; автор нашивок для сотень ЄвроМайдану і шевронів українських батальйонів та воїнів («Укроп» «Донбас», «Черкаси»).(Рис.3.2.38).

Нікіта Тітов — ілюстратор, художник, театральний художник, плакатист. Народився у невеличкому містечку Йихві на північному сході Естонії, звідти родом його мати. Батько — українець, із Чугуєва. Закінчив Харківський педагогічний інститут, художньо-графічний факультет. По закінченні навчання в інституті займався живописом, який його дуже захоплював. Але отримавши алергію на олійні фарби, був вимушений залишити цю техніку. Під час Майдану у грудні 2013 р зробив свій перший плакат «Країна народжується». З 2014 року почав робити ще більше плакатів, які є для автора своєрідним щоденником. На сьогодні має декілька різних проєктів, які розподілив на альбоми. Це «Казкові персонажі», «Колискова», «В сенсі», «ЧБ»,

«Крила», «Ніжне», «Інтроекція», «Поличка» та інші, які об'єднані темою і стилістикою.

Катерина Жовта українська мисткиня. Живе у місті Могилів-Подільський. Навчалася в університеті у місті Кам'янець-Подільський мені Івана Огієнка на спеціальності Реставрація творів мистецтва. Малюнки Катерини - це образи українських жінок, зазвичай на чорному тлі. Всі героїні не мають обличчя, проте одягнені у вишиванки і автентичні головні убори. Малюнки відрізняються характерною стриманістю, яка не дозволяє відволіктися від головного - у країні війна, від якої страждають усі. Оригінальні роботи набирають популярності в мережі. На своїй інстаграм-сторінці мисткиня ділиться власноруч намальованими стильними, контрастними картинами. Раніше їй притаманний був яскравий колір та безтурботний стиль. Катерина створювала ілюстрації до листівок, писала портрети, розмальовувала одяг на замовлення.

«Після початку повномасштабної війни все змінилось. Я підсвідомо обираю темне тло й змальовую українську жінку через призму сили й трагедії» , – пояснила Катерина. (Рис.3.2.42).

Крім того, героїні її картин не мають обличчя, аби передати збірний образ українки й реалії війни, які змивають наші емоції. Натомість художниця детально змальовує елементи традиційного одягу. Зараз ці картини набули більшого значення, бо сила жінки ще потужніше проявляється під час війни. На жінках зараз лежить великий тягар, багато з них були вимушені поїхати, часто ще й з дітьми, також на картинах іноді з'являється гілочка, як знак миру.

Чуттєві та насичені картини в стилі графіка створює Катерина Полтавська . Матеріал переважно олівець та червона гелева ручка або гуаш. Катерина відкрила для себе графіку коли виїхала з Харкова, до цього працювала в живописом « Мені захотілось виразити гордість тим ,що я українка»-говорить художниця.

Новим видом графіки є комп'ютерна графіка. Художники виконують композиції із складно пересічних ліній, узорів ,об'ємних елементів, колірних плям на екрані дисплея, а потім друкують на принтері отримані картини.

Здатність графіки швидко відгукуватися на актуальні події, виражати відчуття і думки художника, розвиток техніки створюють умови для виникнення нового вигляду графіки.

Робота з комп'ютерною графікою використовується на багатьох підприємствах, час від часу виникає необхідність в подачі рекламних оголошень в газетах і журналах або у запуску рекламної листівки або буклету.

У теперішній час, завдяки грандіозному розвитку комп'ютерної техніки, деякі сторони нашого життя неможливо уявити собі без застосування комп'ютерних технологій, у тому числі без комп'ютерної графіки. Це, насамперед:

- моделювання нових видів одягу;
- усі види поліграфічних процесів, рекламна індустрія;
- проектно-конструкторські розробки;
- телебачення.

Не дивлячись на те, що для роботи з комп'ютерною графікою існує багато класів програмного забезпечення, вирізняють усього 3 види комп'ютерної графіки. Це, векторна графіка, растрова графіка і фрактальна графіка. Вони відрізняються принципами формування зображення при відображенні на екрані монітора або при друці на папері. Растрову графіку застосовують при розробці поліграфічних видань, електронних (мультимедійних). Ілюстрації, виконані засобами растрової графіки, не часто створюють вручну за допомогою комп'ютерних програм. Частіше для цієї мети використовують скановані ілюстрації, підготовлені художником на фотографії або на папері. В останній час для вводу растрових зображень в комп'ютер широко використовують цифрові фото і відеокамери.

Дмитро Кришовський митець із Черкас. Любов до мистецтва з'явилася у шкільні роки — тоді в світі з'явилася перша хвиля вуличного арту. Можливо, сірі теж надихнули «врятувати» їх та подарувати друге життя. Серію «Мотанка», художник створена тушшю. Це щось затишне, рідне перетворюється в незнайоме й далеке. Етнічні образи прийшли до Дмитра та тлі повномасштабної війни з росією. Так, страшні реалії народили нові символи- мотанки. Які, немов матері,

готові брати до рук зброю. Картини «Закрийте небо», «Оберіг». Наразі Дмитро Кришовський працює у напрямках графіки, живопису, плакату, а також графічного дизайну. (Рис.3.1.44).

Оля Гайдамака художниця з Києва.[41] Працює над українською традиційною культурою: її містичними ритуалами, оберегами, віруваннями. Зачаровує багатство жіночих вишиванок, головних уборів, сережки, розкішні намиста, гerdани. Унікальні орнаменти Чернігівщини, Полтавщини, Прикарпаття, Буковини... Її роботи виконані у змішаній цифровій техніці. Традиції української культури, численні обряди, ворожіння, забобони, обереги – це та частина нашої спадщини, що надихає на створення унікальних образів, які можна відтворити лише захоплюючись культурою предків і підкреслити її значну роль у сучасному українському житті. Основний колір робіт художниця обрала – червоний. Тому, що найбільше використовується в українській вишивці та загалом асоціюється для мисткині з українською культурою. Фон на картинах завжди контрастний, але водночас перегукується з барвами нашого національного одягу. Оля віддає перевагу жовтим відтінкам фону, який дарує відчуття промінів сонця та тепла. Червоний і жовтий – її улюблене поєднання. Це найтепліші кольори в спектрі, тому в основному в її роботах обличчя і руки зображені саме так. Одна з робіт «Душа Лугу» на дій зображена молода дівчина, яка тримає в руках овечку. На голові красується об’ємна, українська хустка. (Рис.3.2.46).

«Івана Купала» 3 дівчини танцюють навкруг вогню, їхні голови прикрашають вінки з синіх квітів. на фоні теж синій колір і тільки вогонь та вишивка на рукавах червоні. (Рис.3.2.47).

«Мамин всесвіт». На картині зображена мама, яка годує немовля і ніжно дивиться на нього. Все виконано в білому кольорі з додаванням червоних елементів. (Рис.3.2.48).

«Місячна корова». Дівчина обнімає велику сню корову, на якій є місяць та зорі. Сама дівчина вдягнена в вишиванку з об’ємними. Спокійно і велично

виглядають об'ємні рукава з вишивкою. У масивних рукавах ніби можна розгледіти весь світ. (Рис.3.2.49).

Із початком повномасштабного вторгнення інтерес до всього українського в мистецтві зростає. Сьогоднішні складні події відображаються в роботах Ольги Гайдамаки . Дуже цінне та особливе мистецтва, через яке впізнають Україну в світі. Важливо доносити цінності та традиції, які ми сповідуємо. В картинах вкладені символи, які показують красу української душі.

Сучасні українські художники-графіки створюють різноманітні та яскраві роботи, що відображає багату культурну спадщину та художні традиції України. Вони використовують широкий спектр методів: малюнок олівцем, ручкою, пастеллю та фломастерами. Від класичного лінійного малюнка до інноваційних технік .Графічне мистецтво України є виразом експерименту й традиції. Через свої твори, художники-графіки досліджують теми історії, ідентичності та соціальних питань.

3.3 Трансформації української скульптури періоду війни.

Скульптура також стрімко розвивається в Україні, навіть в період війни. Навіть в такий складний час відкриваються виставки, створюються нові скульптури скульптуру відображає трансформацію емоційного стану людини.

В місті Новомиргород до Дня Незалежності України, 24серпня 2023р була встановлена скульптура «Зсув» [22], авторами якої є відомі українські скульптори Микита та Єгор Зігури. (Рис.3.3.50). Скульптура відображає трансформацію емоційного стану людини. На скульптурі зображено два портрети однієї людини - її внутрішній і зовнішній стан. Це скульптурні портрети контрастних емоційних станів людини: від тривожного очікування та розпачу до спокою. Скульптура передає період перебудови свідомості, сповненої сумнівів, розчарувань, позбавлення примарних цінностей для самоідентифікації у просторі нової дійсності. Емоційний стан автори, Микита та Єгор , передають виліпленими з глини і відлитими з алюмінію обличчями, які накриті тканиною, напруженими пальцями чоловічої руки, елементами драперії.

Загальна композиція скульптури відображає незворотні зміни і те, як наша свідомість реагує на ці зміни. В ідеї скульптури закладено багато символів, які дають можливість зрозуміти глибину задуму авторів.

Війна поділила на "до" і "після" наше життя. Для більшості українців життя змінилося. І воно продовжує змінюватися.

Микита і Єгор Зігури українські брати-скульптори, відомі своїми монументальними скульптурами. Вони поєднують новітні тенденції в мистецтві та класичні традиції, багато експериментують з формами. Микита створив безліч публічних та паркових скульптур по всьому світі. В своїх роботах він часто звертається до теми екології, використовуючи в якості матеріалу перероблене сміття. Скульптури Єгора знаходяться в багатьох приватних колекціях, як в Україні так і за кордоном. Він експериментує з бронзою, сталюю, поліефіром. Обидва брати – учасники багатьох престижних міжнародних арт ярмарків та аукціонів, а іноді вони об'єднуються для створення спільних проєктів, таких як: «Єднання» на набережній Києва та «Атланта» семиметрова скульптура в Дніпрі. (Рис3.3.51).

У Львові 20.09-11.10 презентують понад 300 робіт українських скульпторів [9]. Окрім Палацу мистецтв, під час тижня скульптури, мистецтво можна побачити ще на 10 різних локаціях, серед них вулична галерея на початку вулиці Тараса Шевченка, Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького, Музей етнографії та художнього промислу, Музей народної архітектури та побуту імені Климентія Шептицького, Мистецьке об'єднання Червоне Чорне Генеральний.. Говорять про відчуття «поза часом», «інший напрямок» та вплив війни. «Львівський тиждень скульптури 2023» розпочався під назвою «Старе і Нове». Головна мета, кажуть організатори, – показати зміну тенденцій в українській скульптурі. Виставка говорить про те, що ніхто не оскаржує те, що в нас величезний пласт героїчної історії, ніхто не оскаржує, що ми зараз творимо нову історію, новий успіх у світі. В палаці мистецтв на трьох поверхах виставкових залів представлені скульптури українських митців другої половини ХХ століття і до сьогодні.

У радянський час багатьом українським скульпторам, які творили справжнє мистецтво, вкладали емоцію і сенс у свої роботи, доводилось ховати у майстерні свої твори, бо вони «не відповідали радянській ідеології», кажуть дослідники. А в роки Незалежності, зокрема у Львові, певним скульпторам з модерним мисленням, іншим баченням, зауважують деякі фахівці, було тяжко пробитись у конкурсі на встановлення пам'ятника чи монумента. У Палаці мистецтв роботи представлені у камені, дереві, склі, пластику. Простір поділено тематично: нижній і верхній виставкові зали – сучасне мистецтво (Рис.3.3.52). На другому поверсі під назвою «Слід часу, міфу і герої» можна побачити скульптуру радянського часу, яку показали і в інтер'єрі (Рис.3.3.53).

«Слід часу» не може бути на 3-му поверсі, ми його розмістили між сучасними просторами, і він дає відлуння, а далі поглинаєш сучасне і приходиш до сьогодення. Роблячи експозицію, я хотів позбавитись того, що все має бути правильно. Я для себе давно зрозумів, що мене не цікавить сухе представлення мистецтва. Виставка «Старе і нове» – це включення людей на те, щоб вони себе відчули поза часом. Проходиш скульптурами і відчуваєш, як працює простір», – каже Радіо Свобода куратор виставки Павло Гудімов.

Ірина Марко, львівська мисткиня презентує у рамках «Львівського тижня скульптури» три роботи зі скла. Композиція «Вода» Вода, як простір пам'яті-описує свою роботу художниці.(Рис.3.3.54).

У день відкриття виставки , скульптури у Львові спершу не подали інформації про авторів і про роботи, щоб кожен міг відчути і впізнати автора, впіймати ті сенси, які вклав автор, кажуть організатори.

А передував «Львівському тижневі скульптури» скандал через скульптуру «Впевнена» українського митця Василя Корчового у Стрийському парку. (Рис.3.3.55).

Скульптура «Впевнена» – реалістична, оголена молода жінка з великими формами. Василь Корчовий поширює широкий погляд на тілесну красу. Він каже про те, що красивими можуть бути різні люди. Якщо у людей не вистачає толерантності, то означає, що її треба здобути. Насправді це доволі традиційна

скульптура. Вона виконана зі сірого граніту, з дотриманням пропорцій людського тіла. Але через « стандарти краси», вона викликала шквал обурення і обговорення . Дискусія виникла через саме через «пишні форми оголеної жінки».

Хтось роботу вважає мистецтвом, а хтось некрасивим витвором, який не може бути у публічному місці. 22 серпня невідома особа чи кілька вчинили акт вандалізму, обливши скульптуру мастилом. Власне, тому і організували у Львові тиждень скульптури, кажуть, щоб показати, що українська скульптура потребує кардинальних змін. Адже з кінця 1980-х-початку 1990-х років в українському малярстві відбулись великі зміни, а в скульптурі так і залишився відгомін минулого.

Скульптура "Вага" розміщена на вулиці Шевченка, 120 Скульптор, Олекса Фурдіяка в металі зобразив людину, яка тримає таку велику вагу, що залишаються сліди від рук. Тобто там зображена сильна особистість.(Рис .3.3. 56).

Ще 1 скульптура "Зв'язок" Дениса Шиманського. Встановили у ніші, яка залишилась від зупинки громадського транспорту. Робота зв'язок про залежність двох форм, про те, що одна форми залежать одна від іншої. (Рис.3.3.57).

Скульптура "Фонтан війни" Володимира Семківа. Це чорний метал, це нержавіючий метал, він завжди стабільний, завжди сірий. Ідея в тому, що воно ніби зсунуте і коли туди буде потрапляти вода, ,буде утворюватися іржа і розтягуватись по нижній частині фонтану. (Рис.3.3.58).

Тиждень скульптори поєднує старе і нове, те, що творилось у минулому, і що народжується сьогодні.

Мені дуже подобається ідея створення тижня скульптури. Тут можна зауважити трансформацію митців, зміну тенденцій. Радянське минуле, старі роботи, більш деталізовані, фігуративні, звернені до людини. А нові, сучасні ,в більшості – це стани, емоції, вища природа, стихії, дещо інший напрямок у розвитку української скульптури. До того ж, і вплив війни робить своє. Взагалі тенденція в скульптурі така, що митці звернулися до емоційних станів і більш абстрактно це передають. А роботи ранніх періодів – більш конкретні.

Українська скульптура стає емоційною, наповненою та несе змісти, колорит емоцій, не є холодна і відсторонена.

Мистецтво скульптури завжди несло в собі високу ідею людських ідеалів та настроїв. Тенденції виготовлення інсталяцій з роками змінювались. Зараз в Україні все більш стають популярними сучасні скульптури, які приваблюють своїм екстравагантним видом. Поєднують навіть в класичних формах скульптур сучасні текстури.

Сучасна українська скульптура несе в собі глибокий сенс, адаптуючись до змін в суспільстві. Саме тому скульптурою почали прикрашати не тільки вулиці міста, а й свою квартиру чи приватний будинок. Подібні скульптури надають Вашій домівці особливої атмосфери. Адже встановивши скульптуру, у Вас завжди буде можливість доторкнутись до прекрасного.

Сучасність вплинула не тільки на ідею та концепцію створення скульптури, а й на технології її втілення. Студія дизайну Романа Москаленка застосовує декілька різних технологій виготовлення подібних арт-об'єктів. Одна із особливостей студії - це техніка, яка називається лайфкастинг. Скульптура, виконана в такій техніці не залишить байдужим нікого, адже її особливість полягає в тому, що ви зможете доповнити інтер'єр інсталяціями, для якого зразком було Ваше тіло. Срібні скульптури – зліпки із жіночих тіл у техніці «Лайфкастинг» Їх заливають спеціальними рідинами, потім роблять зліпок і в нього заливається гіпс. Згодом він виробляється і покривається сріблом. Потім його за бажанням можна покривати барвниками. Тобто, можна ефект золота, чи ефект хрому, чи чорного хрому, але основа завжди йде чисте срібло.

Фахівці студії не зупиняються тільки на цій техніці. Митці також працюють з металокаркасними скульптурами, технологію яку було розроблено скульпторами студії. Ця техніка досить складна та має свої особливості, проте її перевага у можливості відмінної деталізації та якості виробу.

В Черкасах у центрі інсталяції "365 днів Незламності" встановили закривавлене серце "Війна – це біль"[37] черкаського скульптора Романа Турецького. Робота Романа опинилася у центрі інсталяції на площі випадково.

Бо серце з шовковиці митець створив ще восени: "Я живу в приватному будинку. Різав ще восени дрова, щоб топити камін. І побачив у одній із колод серце. Воно було вже трохи надрізане, і я не одразу зрозумів., що вирізав серце".(Рис.3.3.60). Скульптура стояла у дворі з осені до лютого. Серце бачили усі, хто приходив у гості та захоплювалися ним. Війна — це біль. Такий вигляд має серце кожного українця. Це єдина творча робота, яку я зробив з початку війни. Бо нічого робити взагалі не хочеться", — розповів Роман. 365 відстріляних бойових гільз, з яких проростають соняхи — це інсталяція в центрі Черкас. Її встановили 23 лютого за день до початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Ці гільзи символізують кожен день, коли ворог обстрілював нашу країну, наші міста, а саме ці квіти обрані, оскільки вони є уособленням миру та процвітання, надії та життя. Інсталяція, як нагадування про незламність та мужність нашого народу у боротьбі за право на вільне жити у своїй вільній країні. Непереборну жагу до життя неможливо вбити чи зупинити, вона все одно проросте, навіть крізь смерть.

У Львові в скансені представили інсталяцію "Рани"[37] Автор інсталяції Влодко Кауфман. Влодко Кауфман художник, графік, живописець, перформер. Автор інсталяції розповідає, почав малювати ескізи загиблих воїнів дев'ять років тому, коли почалася війна в Україні. І продовжує малювати кожного дня, поки вона не закінчиться. Автор розповів що щоденно фіксує один і той самий образ, змінюються лише деталі в залежності від відчуттів та настрою. Інсталяцію доповнили експонатами зі збірки музею. За словами завідувача відділу музею Романа Зілінка, ці скульптури були у костелах та церквах. Їх знайшли працівники музею під час експедицій у містах на Заході України. Коли ми робили цю інсталяцію. Ці скульптури, що з часом зазнали втрат, там з різних причин немає якихось частин: фрагментів ніг або рук, голови. І якраз у роботі Володка Кауфмана наголошував в свої роботах на рани. Інсталяцію "Рани" розмістили у дерев'яній каплиці, у селі Язлівчик. Цей проєкт триватиме до завершення війни. (Рис.33.61).

У селі Тишківка на Кіровоградщині відкрили комплекс релігійних споруд. Зобразили Покрову, воїнів й діячів історії, каплицю, дзвін і пам'ятний знак. Петро Антип був керівником усіх робіт та розробляв композицію. Також він займався безпосередньо архітектурою. Із вітражами й розписами та скульптурою, всередині каплиці допомагав авторський колектив з Києва й Харкова. Щодо пам'ятника, то зображення Покрови викликало суперечки, тому що ніхто не робив Покрову з крилами. Але Петро Антип знайшов ікону 18 століття, і там Покрова теж має крила. Також на пам'ятнику зображені діячі України: Богдан Хмельницький, Тарас Шевченко, і Леся Українка, і сучасні воїни. Люди, коли підходили, впізнавали й говорили, хто є хто. Капличка й дзвіниця кам'яні. Пам'ятний знак зроблений з бетону й граніту. (Рис.3.2.62).

Сам Петро Антип — з Донбасу. Нині та з Кіровоградщиною його пов'язує ще один проєкт, який ще не закінчений. Художник і його колектив роблять пам'ятник архангелові Михаїлу в сусідньому селі Йосипівка.

Архангел Михайло (Михаїл) — це небесний оборонець України й української армії. У часи Української держави Богдана Хмельницького образ архангела Михаїла зображали на військових хоругвах. Він також вважається патроном Києва. На честь нього назвали Михайлівський золотоверхий собор у Києві. Архангела Михаїла часто зображують з мечем у руках. Скульптура, яку зробили для Йосипівки, пережила російську окупацію частини Київщини в лютому-березні 2022 року також потрапляла під обстріли. За словами Петра Антипа, етапи виготовлення цього пам'ятника якимось дивним чином збіглися з успіхами української армії у війні з Росією. (Рис.3.3.63).

"Архангела Михаїла ми робили неподалік від селища Іванків під Києвом, — розповів художник. — Коли туди зайшли росіяни, він залишився там і почав розсихатися. Глину потрібно було поливати водою але ми цього не могли робити, бо виїхали звідти. Поки архангел Михаїл був в окупації, наші вигнали російську армію з-під Києва. Коли ми його витягнули звідти й почали збирати докупи (тому що він розпався на 70 шматків). Як тільки ми почали скульптуру відливати на ливарці (вона алюмінієва), наші їм вломили під Херсоном. Тепер здається, як

тільки ми його поставимо й відкриємо, наші прорвуть фронт. І хлопці, які мені допомагали й робили архангела Михаїла, вірять у це»

У Житомирі в Шодуарівському парку ветеран Іван Халус створив з дуба скульптуру «Свобода», присвячену 95-ій окремій десантно-штурмовій бригаді. «Ідея скульптури виникла на передових позиціях. У розмовах із побратимами ми ділилися планами, що кожен має зробити після перемоги. Я - скульптор і сказав, що якщо виживу, то виріжу скульптуру в пам'ять про хлопців і 95-ту бригаду, яка героїчно захищає терени нашої батьківщини на найважчих напрямках. Вирішив, що вона буде в Житомирі – місті, де розташована 95-та бригада», - зазначив скульптор.

В Україні сьогодні відбувається потужний сплеск у розвитку скульптури та образотворчого мистецтва в цілому. Сучасна скульптура створюється для того, щоб дивувати і в черговий раз міняти наше уявлення про мистецтво.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведене дослідження українського мистецтва періоду війни можна зробити такі висновки:

1. Встановлено, що відображення війни та творення митцями в умовах війни було характерним для різних періодів в історії України продовж XX – початку XXI століття. Великий внесок у розвиток мистецтва на початку XX століття внесли січові стрільці. Серед них художник та графік Осип Курилас, живописці Лев Гец та Іван Іванець. Велика частина графічних і малярських творів цих митців відтворює побут і героїзм УСС.

2. Під час другої світової війни чимало українських митців змушені були працювати у тісних межах соцреалізму. Проте незважаючи на це багатьом митцям вдалося створювати високомистецькі твори, провідною темою яких була боротьба народу з ворогом, воєнне життя та боротьба за незалежність. Багато українських художників працювали в евакуації, отже їхні роботи відображали трудові будні працівників тилу. Серед провідних митців цього часу були Олексій Шовкуненко, Корнило Трохименко, Михайло Дерегус.

Золотими літерами в історії українського визвольного руху викарбуване ім'я Ніла Хасевича. У 1943 р. Ніл Хасевич вступив до підпілля і як художник стає членом редколегії, яка для потреб УПА та ОУН випускала листівки, часописи, плакати.

Він розробив ескізи прапорів, печаток, бланків, бофонів і відзнак підпілля «Хрест заслуги, Хрест бойової заслуги, медаль» «За боротьбу в особливо важких умовах», навчав мистецтва гравюри молодих художників, які відходили вже на інші терени ілюструвати підпільну літературу. Ілюстраціями "Зота" були прикрашені майже всі підпільні видання Волині і Полісся. Нині також велику історичну вагу мають портрети товаришів Ніла Хасевича – полковника Дмитра Клячківського, генерала Романа Шухевича та сотника Олекси Громадюка. «Сотника Олекси Громадюка».

3. На початку війни росії проти України (2014-2023 років) український живопис почав стрімко розвиватися і отримав новий поштовх для створення

нового та повернення до свого забутого. Разом з війною ми почали відтворювати українські традиції. Отже основні інновації в українському живописі:

- Повернення в автентичне і модернізація його .
- Створення образів ,які демонструють проблеми сьогодення.
- Синтез різних методів ,технік стилів.
- Релігійна та містична тематика.
- Зміна змісту повсякденних речей. Головним для сучасного художника є виразити почуття. Дуже гостро відреагували на війну українські митці. Бо мистецтво то емоції, а війна це про дуже сильні та різні емоції, які художники описують в своїх картинах.

Ольга Вілсон одна з представниць сучасного живопису. Сюжети для малюнків вона брала спочатку з новин, які лунали звідусіль. Одна з перших картин періоду війни була «Соняшник» зі знаком миру всередині. Ще була віра, що все це все якась неймовірна помилка, і війна невдовзі закінчиться.

Леся Хоменко є автором картин, перформансів, інсталяцій та відео. Інтерес художниці полягає у зіставленні історії та міфів та виявленні інструментів візуальної маніпуляції. Вона створила портрети воїнів-добровольців: IT-інженера, хіміка, юриста і художника.

Від самого початку війни Росії проти України по всьому світу почали з'являтися роботи художників у техніках стріт-арту, які висвітлюють події в Україні та засуджують російську агресію. Потужні стінописи в кольорах українського прапора показують і нагадують жителям різних країн, що ми боремося за загальнолюдські цінності, з'явилися роботи із зображенням українських воїнів минулого і сучасності. Приміром художник із Маріуполя Дмитро Вовк. Там він протягом восьми років розписував муралами школи, садочки, лікарні, кав'ярні. Але після 24 лютого 2022 р. чоловік був вимушений переїхати до Львова та покинути рідне місто, де він намалював 30-метровий мурал, що знаходиться біля центру підтримки переселенців «Я — Маріуполь».

Художник Костянтин Качановський з початку війни малює патріотичні стінописи у Рівному. Він створив мурал на якому зобразив жінку з кулеметом на плечі, яка символізує Україну та бойовий дух українців.

Війна вплинула також й на іконопис, де в релігійні сюжети додаються образи українок з воєнними атрибутами, що додатково зображуються біля святих осіб.

Художники Олександр Клименко і Соня Атлантовою створили серію робіт «Ікони проти війни» – проєкт про російське вторгнення, які через ікону, написану на ящиках з-під набоїв, хочуть представити перемогу життя над смертю. Андрій Охоцький написав 12 ікон на бронеплитах, які врятували українських захисників. Ікони об'єднані в цикл «Духовна звитяга». Василь Красьоха відкрив виставку в Музеї мистецтв на Прикарпаття в Івано Франківську під назвою «Обличчя війни». Роман Бончук створює картини, у яких зображує події війни та сучасних політиків. Потім свої роботи митець виставляє на благодійний аукціон, щоб допомогти Збройним силам України. презентував 42 твори.

З початком війни українські сучасні графіки також не змогли залишитися осторонь загального лиха і стали зображати те, що відбувається в своїх роботах. Уже понад рік майже щодня художник Владислав Михайлів з Рожнятова створює графічні постери. Як розповідає художник, до цього мистецтва він прийшов минулого року, коли розпочалося повномасштабне вторгнення росіян в Україну. Через свій внутрішній спротив він почав на всі події максимально швидко реагувати, створюючи постери, які й викладає в соцмережі. Дмитро Кришовський митець із Черкас символи зображає у графіці мотанки, які, немов матері, готові брати до рук зброю.

Андрій Єрмоленко та Нікіта Тітов ще від початку Революції гідності в кінці 2013 року практично щоденно візуально висвітлюють події, які відбуваються в Україні:

- Зображують нових героїв сучасної історії України;
- переосмислюють історичні події та постаті в сучасних контекстах;

- створюють візуальні образи, які відгукуються в серцях мільйонів людей по всьому світу та заохочують до солідарності, з Україною, з правдою, з добром.

Скульптура також стрімко розвивається в Україні, навіть в період війни. Навіть в такий складний час відкриваються виставки, створюються нові скульптури відображає трансформацію емоційного стану людини, використовуються новітні матеріали, зокрема елементи використаної зброї.

В місті Новомиргород 2023р була встановлена скульптура «Зсув» авторами якої є відомі українські скульптори Микита та Єгор Зігури. Скульптура відображає трансформацію емоційного стану сучасної людини.

365 відстріляних бойових гільз, з яких проростають соняхи — це інсталяція в центрі Черкас. Її встановили 23 лютого за день до початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну. У Львові в скансені представили інсталяцію "Рани". Автор інсталяції Влодко Кауфман.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арофікін В., Посацька Д. Каталог втрачених експонатів Національного музею у Львові, 1996. С.11.
2. Бойко О. Д. Історія України. – К, 1999 р. 381 с.
3. Бокань В.А. Польовий Л.П. Історія культури України, Навч. посібник. 225 с
4. Буцманюк Ю. Мій життєпис. Монографічна студія «Львів», 1990. 134 с.
5. Вікторія Волошаненко «Зобразили Покрову, воїнів й діячів історії. У селі Тишківка на Кіровоградщині відкрили комплекс релігійних споруд» 8 жовтня 2023р. URL: <https://suspilne.media/589289-zobrazili-pokrovu-voiviv-j-diaciv-istorii-u-seli-tiskivka-na-kirovogradsini-vidkrili-kompleks-religijnih-sporud/> (дата звернення :17.10.2023)
6. Володимир Кубійович. гол. ред. проф., д-р Енциклопедія українознавства : Словникова частина Т 11. С. 1995
7. Валентина Самченко «Олег Шупляк, заслужений художник України Найцінніша для мене - виставка у бойових локаціях на передовій» 09.10.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3587868-oleg-suplak-zasluzenij-hudoznik-ukraini.html> (дата звернення: 8.11.2023).
8. Галина Терещук Ікони для фронту: іконописець-волонтер Лев Скоп вірить, що вони бережуть життя воїнів 13 вересня 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ikona-front-voyin-vira-boh-viyuna/32029742.html> (дата звернення 12.10.2023).
9. Галина Терещук У Львові презентують понад 300 робіт українських скульпторів. Кажуть про відчуття «поза часом», «інший напрямок» та вплив війни 21 вересня 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/lviv-mystetsvo-vijna-ukrayina/32602942.html> (дата звернення 12.10.2023).
11. Ганна Нестеренко. Українські художники малюють війну: світові треба показати наш біль. 17 квітня 2022. URL: <https://kp.ua/ua/life/a647669-ukrajinski-khudozhniki-maljujut-vijnu-svitovi-treba-pokazati-nash-bil> (дата звернення 16.10 2023)
12. Голубець М. ХХХ; століття українського мистецтва, Новий час. С. 56

13. Гордієнко В. Українські Січові Стрільці. Львів 2010. 100 с.
14. Гриневич Я. Спомин ,Новий час. 231 с.
15. Голубець М. ХХст. українського мистецтва, Новий час.199 с.
16. Дорошенко Д. Історія України. 1917-1923. Т. 1 .320 с.
17. Дьомін М.В. Мистецтво і зброя Ніла Хасевича: До 100 річчя художника. 93 с
18. Еймос Чапл. Радіо Свобода Маленьке диво: як український скульптор вплинув на Будапешт 34 липня 2023р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina--uhorshchyna-mystetstvo-vplyv/32516414.html> (дата звернення 21.10.2023).
19. Загаєцька О.В. Київ [Док. Фільм “Здобути або не бути” про Н. Хасевича. 1995р.
- 20.Іванка Гошій «Іконописець Володимир Шерстій пройшов пекельні бої на Харківщині »14 березня 2023. URL: <http://nova.te.ua/statti/ikonopysets-volodymyr-sherstij-projshov-pekelni-boyi-na-harkivshhyni/> (дата звернення 14.11.2032).
21. Ілля Левченко. Вася Дмитрик про public art і роль мистецтва під час війни 19.08.2022. URL: <https://antikvar.ua/vasya-dmytryk-pro-public-art-i-rol-mystetstva-pid-chas-vijny/>. (дата звернення 19.10.2023)
22. Інна Сажевська ,журналі СBN (центральну українську бюро новин) «У Новомиргороді встановили артоб’єкт, присвячений пам’яті про загиблих у російсько-українській війні 24.08.2023 . URL: <https://cbn.com.ua/2023/08/24/u-novomyrgorodi-vstanovyly-artob-yekt-prysvyachenyj-pam-yati-pro-zagyblyh-u-rosijsko-ukrayinskij-vijni-foto/> (дата звернення 7.10.2023).
23. Ірина Гах. Мистецька спадщина Українських січових стрільців у фондовій збірці національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hakh_Iryna/Mystetska_spadschyna_Ukrainskykh_sichovykh_striltsiv.pdf. (дата звернення 7.10.2023)
24. Ірина Єзерська. Ніл Хасевич. Людина, яка створила візуальний образ УПА 4 БЕРЕЗНЯ 2011. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/03/4/28939/> (дата звернення 7.1102023)

25. Ігор Лазоришин «Владислав Михайлів: Постери спрямовані для тиску на загарбників і пробудження у кожному з нас духовних барикад. 15.04.2023. URL: <https://galychna.if.ua/analytic/posteri-yak-postrili-vladislav-mihayliv-take-hudozhnye-mistetstvo-peredovsim-spryamovane-dlya-tisku-na-zagarbnikiv-i-probudzhennya-u-kozhnomu-iz-nas-duhovnih-barikad/>(дата звернення 2.10.2023).
26. Ірина Терлюк «Житель Тернопільщини створив ікони на бронеплитах для президентів Польщі та Литви» 16 січня 2023. URL: <https://suspilne.media/359872-zitel-ternopilsini-stvoriv-ikoni-na-broneplitah-dla-prezidentiv-polsi-ta-litvi/> (дата звернення 7.10.2023).
27. Катерина Костюк "Жах війни й одночасно промінь надії": у черкаській галереї презентували виставку "Сьомий" 24 вересня 2022 .URL: <https://suspilne.media/285224-zah-vijni-j-odnocasno-promin-nadii-u-cerkaskij-galerei-prezentovali-vistavku-somij> (дата звернення 7.10.2023).
28. Ковпаненко Н. Г. Трохименко Карпо Дем'янович // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. 2013. 784 с.
29. Криштальський А. Ніл Хасевич. Воїн, митець, леген да. — Луцьк, ВМА “Терен”, 2010. — 100 с.
30. М. П. Бажан гол. ред. .Українська радянська енциклопедія URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/nil-khasevych-holovny-khudozhnyk-ura/31263521.html> (дата звернення 7.10.2023).
31. Мар’яна Іванишин. Осип Курилас, або ювілей художника-патріота зі Щирця 7.08.2020 URL: <https://art.lviv-online.com/osyp-kurylas/> (дата звернення 7.10.2023)
32. Марина конопльова. 4.11.2022. Під час війни у Дніпрі розвивається проєкт міні-скульптур . URL: <https://dniprorada.gov.ua/uk/articles/item/51984/u-dnipri-14-tu-mini-skulpturu-proektu-vidchuj-dnipro-prisvyatili-dniprovskim-locmanam> (дата звернення 11.10.2023).
33. Маричевський М.М. Мистецтво з бункерів УПА: Про Н. Хасевича. 1992. 67 с.

34. Микола Компанець. «Земля батьків моїх» 2010-2014 р URL: <http://knpu.gov.ua/content/серія-творів-«земля-батьків-моїх»> (дата звернення 11.10.2023).
35. Михайло Колодко Маленьке диво: як український скульптор вплинув на Будапешт. 24 липня 2023 <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina--uhorshchynamystetstvo-vplyv/32516414.html>. (дата звернення 11.10.2023).
36. Мусієнко П. К. Д. Трохименко. К. 1946; URL: <https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/trohymenko-karpo>.(дата звернення 11.10.2023).
37. Наталя Забазнова та Іванка Дузько. «У Львові завершується "Тиждень скульптури": у скансені представили інсталяцію "Рани"»10 жовтня 2023р. URL:<https://suspilne.media/591273-u-lvovi-zaversuetsa-tizden-skulpturi-u-skanseni-predstavili-instalaci-u-rani/> .(дата звернення 11.10.2023).
38. Оксана Пеленська , Наталія Петрук. «Ніл Хасевич – головний художник УПА. Його малюнки потрапили в ООН.» Радіо Свобода. 23 травня 2021р URL :<https://www.radiosvoboda.org/a/nil-khasevych-holovny-khudozhnyk-ura/31263521.html>.(дата звернення 11.10.2023).
39. Олена Черкасець «У центрі Черкас встановили тематичну інсталяцію із соняхами «365 днів незламності» 24.02.2023 URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/188/173423> .(дата звернення 11.10.2023).
40. Поліна Горлач. У Празі встановили скульптуру, присвячену українським матерям під час URL: війни<https://suspilne.media/257669-u-prazi-vstanovili-skulpturu-prisvacenu-ukrainskim-materam-pid-cas-vijni/>
41. Роксолана Жаркова , Ольга Гайдамака, художниця: У руках зосереджується сила. 1 березня 2023. URL: <https://povaha.org.ua/olga-gajdamaka-hudozhnytsya-u-rukah-zoseredzhuyetsya-syla/>.(дата звернення 15.10.2023).
42. Свенціцький І. Літопис Національного Музею у Львові за 1934 рік. – Львів, 1935. 713 с.
43. Сашко Кульчицький Виставка плакатів “Мистецтво війни”: графіка, яка допомагає зрозуміти потреби війни і відбудови» 25 жовтня 2022 URL:

<https://www.irf.ua/vystavka-plakativ-mystecztvo-vijny-grafika-yaka-dopomagaye-zrozumity-potreby-vijna-i-vidbudovy/>.(дата звернення 15.10.2023).

44. Юлія Рацибальська .Микола Глущенко: художник і розвідник. 23 листопада 2011р URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24399147.html/>.(дата звернення 11.10.2023).

Додатки

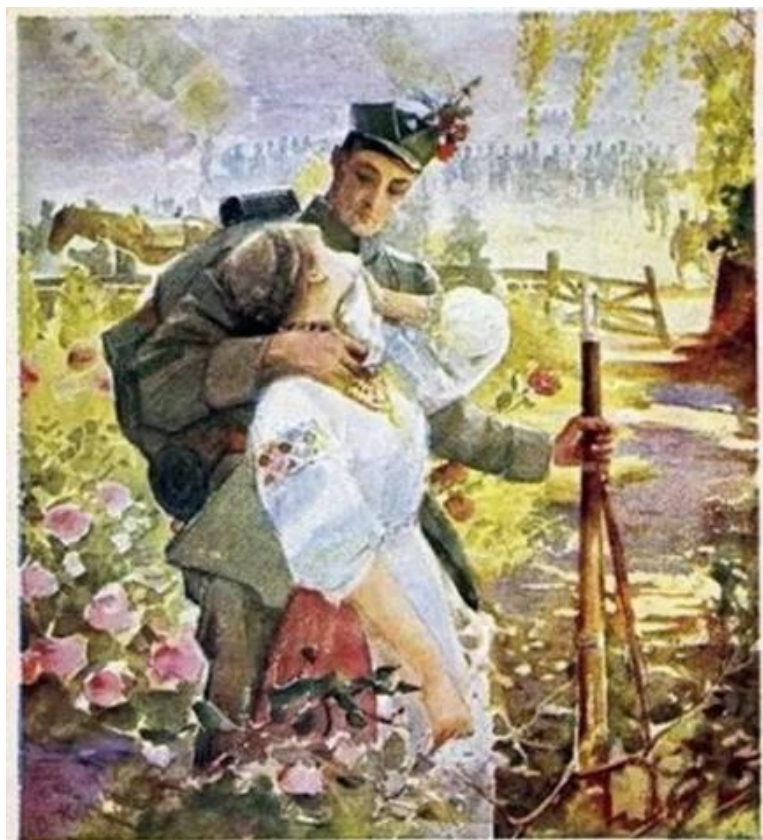

Рис.2.1.1. Із серії Українські січові стрільці, Курилас Осип Петрович, Прощане.

Рис.2.1.2 Із серії Українські січові стрільці, Курилас Осип Петрович,
Добровольці.

Рис.2.1.3. Церква Пресвятого Серця Христового.

Рис.2.2.4. Портрет дівчини, Олексій Шовкуненко. 1914р. Олія

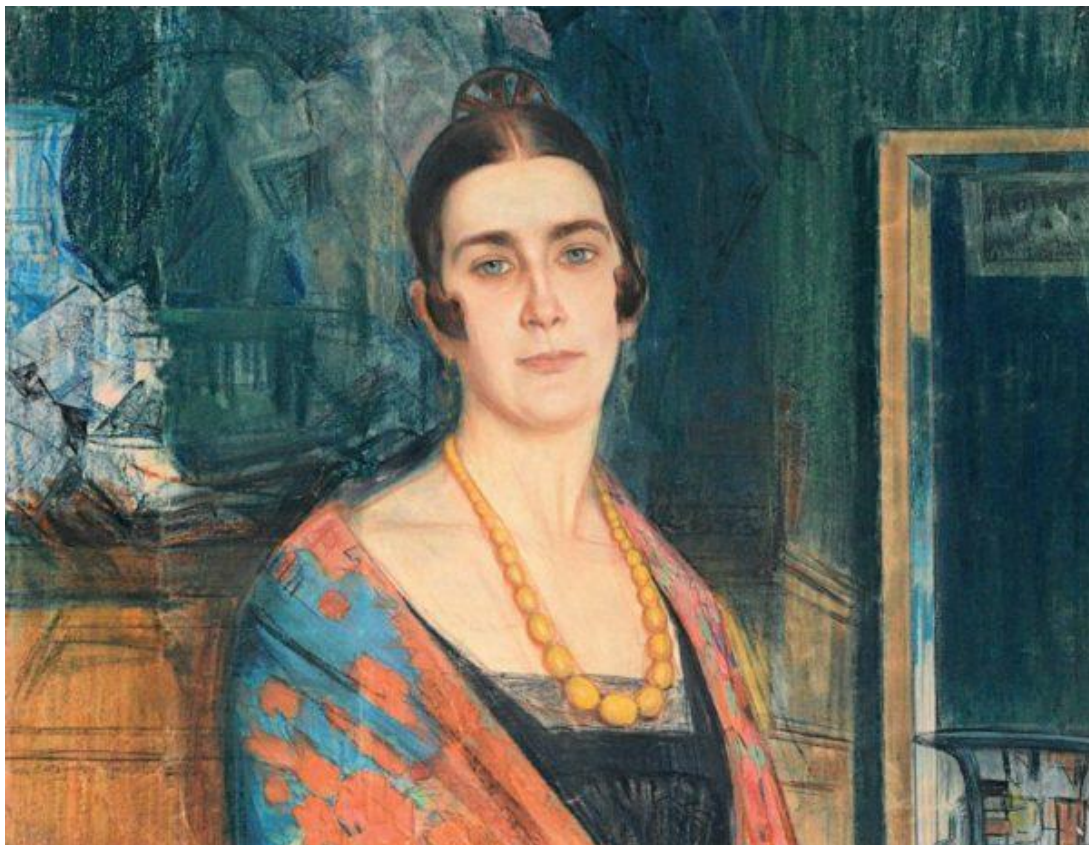

Рис.2.2.5 .Портрет Фадєєвої, Олексій Шовкуненко.1923.Олія

Рис.2.2.6. Катерина, К. Трохименко.

Рис.2.2.7 .Катерина, М. Дерегус, офорт, монотипія, 1936-1938.

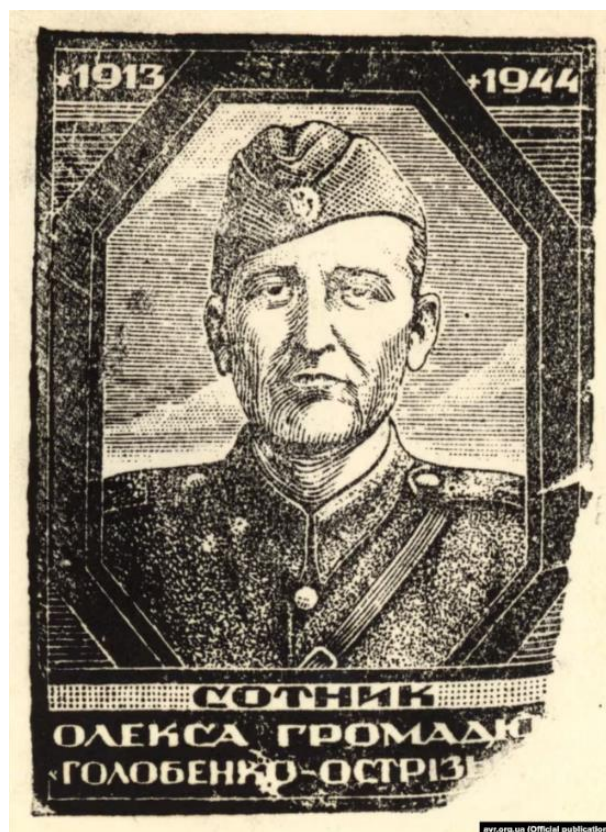

Рис.2.3. 8. Сотника Олекси Громадюка, Ніл Хасевич, графіка.

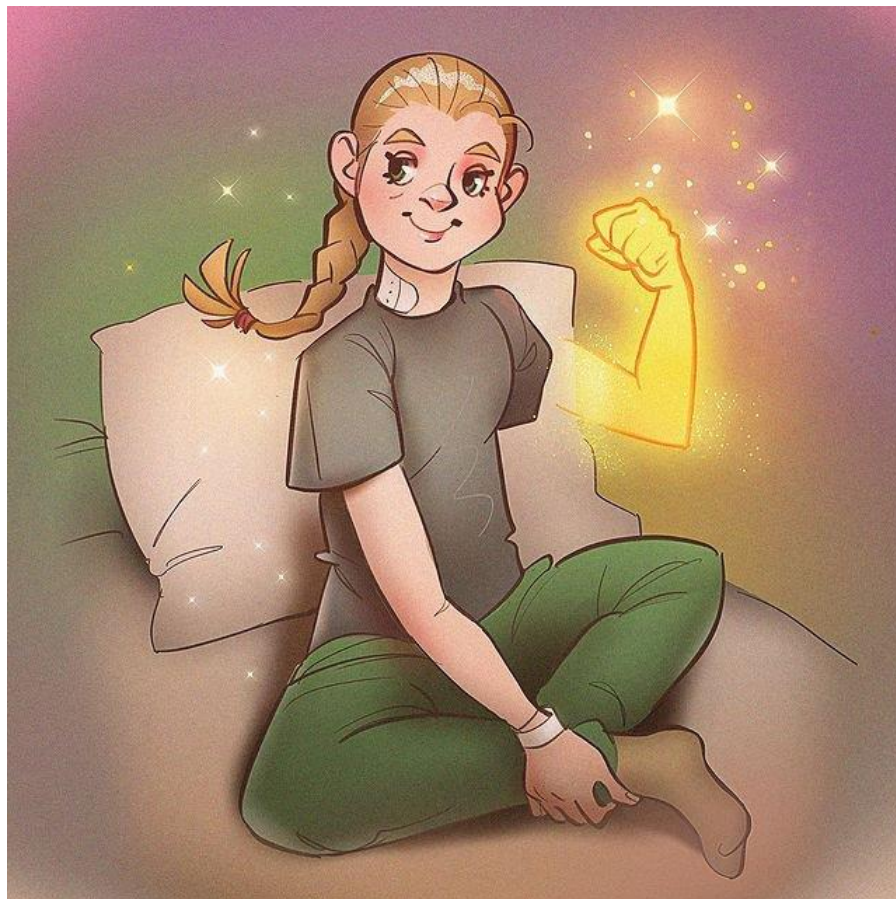

Рис.3.1.10 Дівчинка, що втратила руку. Ольга Вільсон.

Рис.3.1.11. Подружжя пенсіонерів. Ольга Вільсон.

Рис.3.1.12. Макс в армії, Леся Хоменко. акрил 2022р

Рис.3.1.13. Я — Маріуполь. Дмитро Вовк, мурал, 2022р

Рис.3.1.14. Красавица терпіти не буде, Костянтин Качановський, мурал.2022р

Рис. 3.1.15.Пес Патрон, Віталій Гідеван та Олена Нойна,мурал,6 червня 2022р

Рис.3.1.16. Україна переможе! Олександр Корбан, мурал.

Рис.3.1.17. Символ зруйнованого дитинства. Чеський, мурал.

Рис.18. Лінас Казюленіс, мурал по фото у в Великій Британії

Рис.3.1.19. арт дівчиною у синьо-жовтій шапці.

Рис.3.1.20. Відсутній, вуличні художники в Берліні.

Рис.3.1.21. Свята Джавеліна ,Андрій Пальваль, мурал.2022р

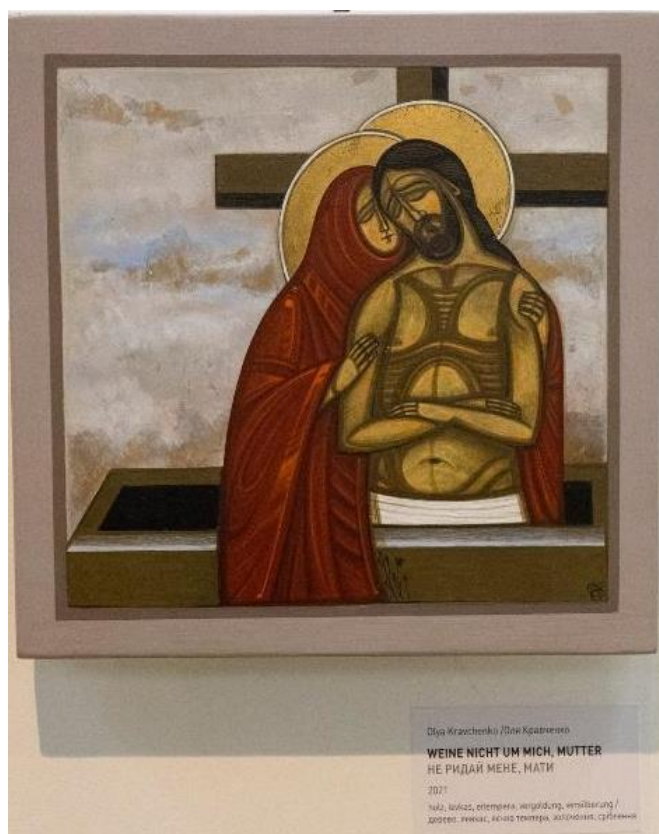

Рис.3.1.22.Виставка Ікона проти війни, Олександр Клименко та Соня Атлантова.

Halyna Tereshchuk/RadioSvoboda.Org (RFE/RL)

Рис3.1.23. Фронтвий вівтар. Лев Скоп.

Рис.3.1.24. Покрова, Володимир Шерстій. дошка, кольорові олівці.

Рис.3.1.25. Юрій Змієборець, Андрій Охоцький, ікона на бронеплиті.

Рис.3.1.26. Молитва, Василь Красьоха.

Рис.3.1.27.Буча , Василь Красьоха.

Рис.3.1.28. Хроніка України, Роман Бончук.

Рис.3.1.29.Зойк,Роман Бончук, Бог, який створював Адама у Сікстинській капелі, руйнує вежу кремля.

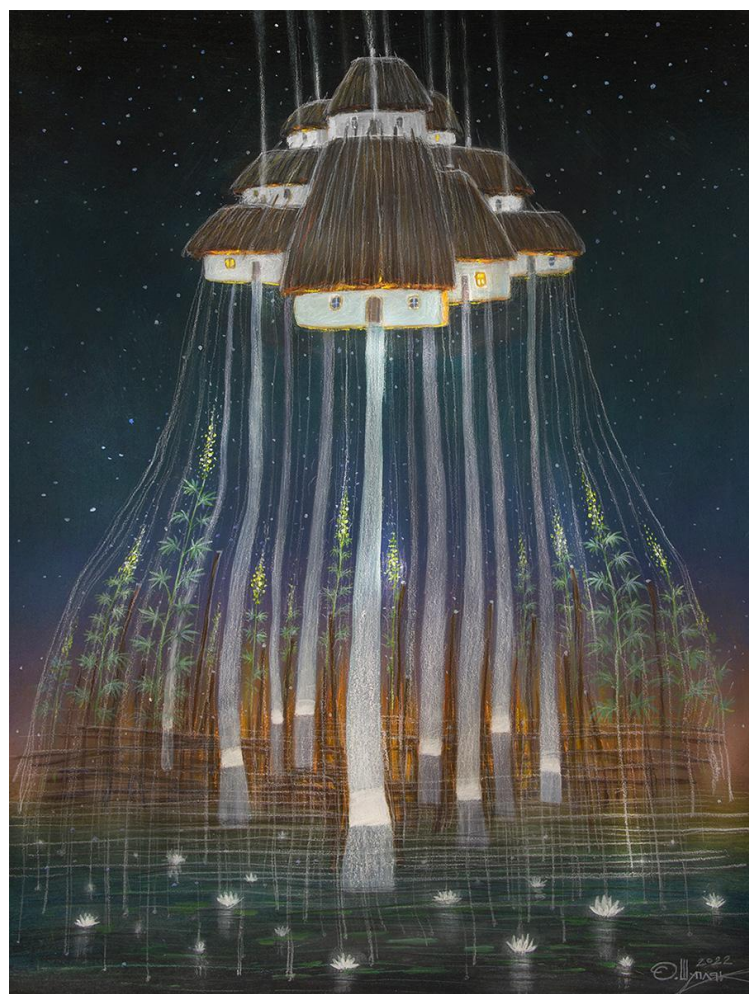

Рис.3.1.30.Домоткане полотно, Олег Шупляк, 2022 , акрил.

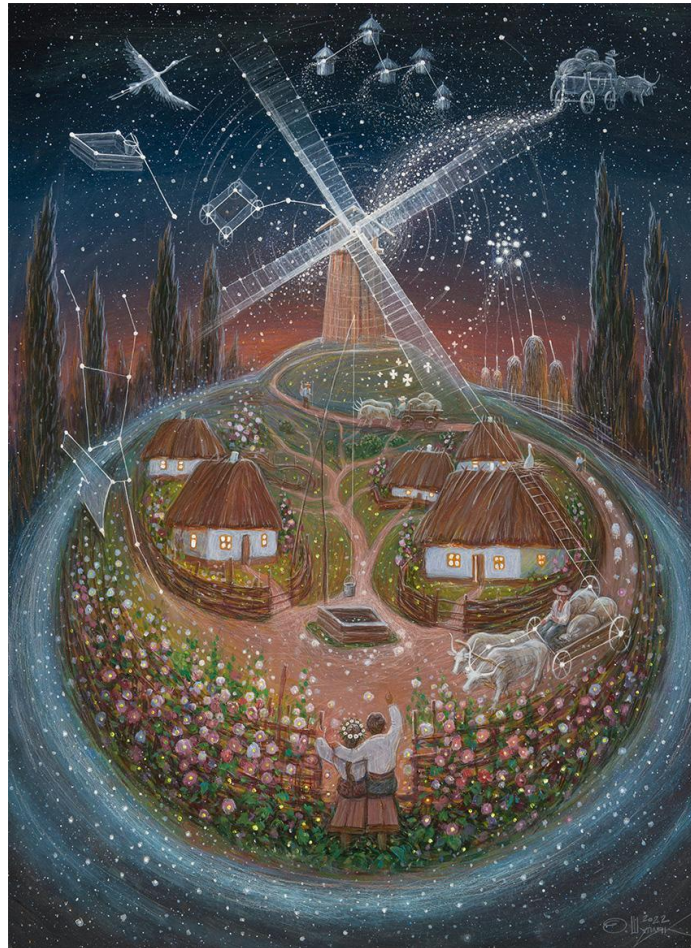

Рис.3.1.31. Український космос, Олег Шупляк,2022, акрил.

Рис.3.1.32. Дерево життя, Олег Шупляк,2022.

Рис 3.1.33. Велика битва України з Мордором ,Олег Шупляк,2022, авторська техніка.

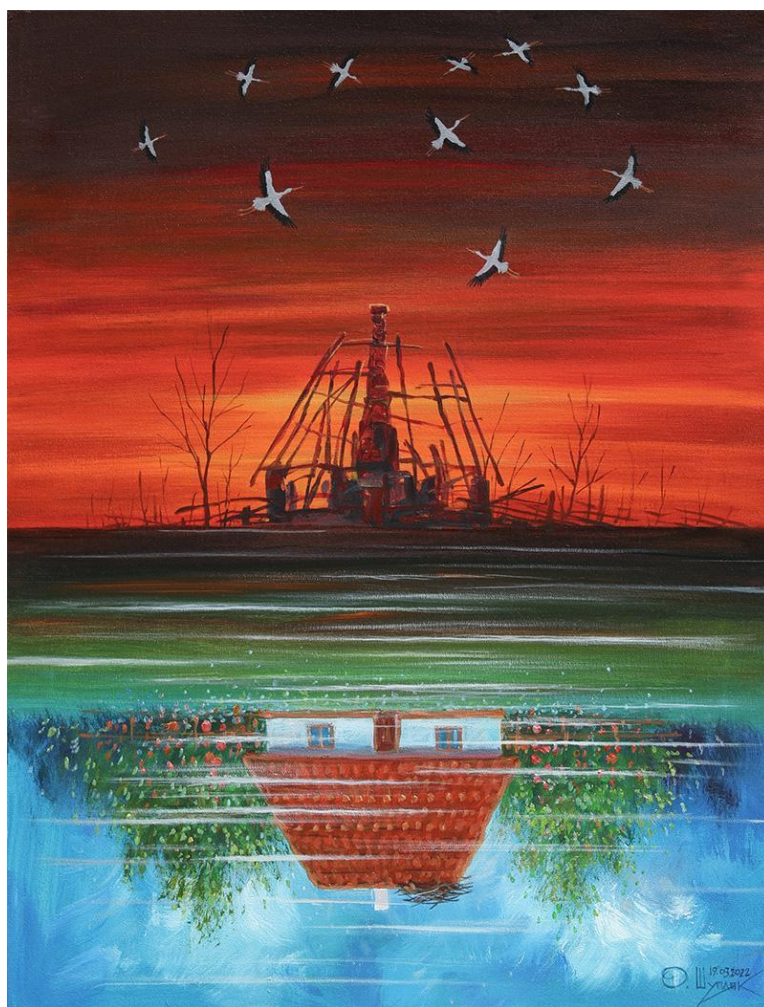

Рис.3.1.34.Прилетіли лелеки, Олег Шупляк, 2022, акрил.

Рис.3.1.35. Боги, Олег Шупляк , 2022 ,акрил.

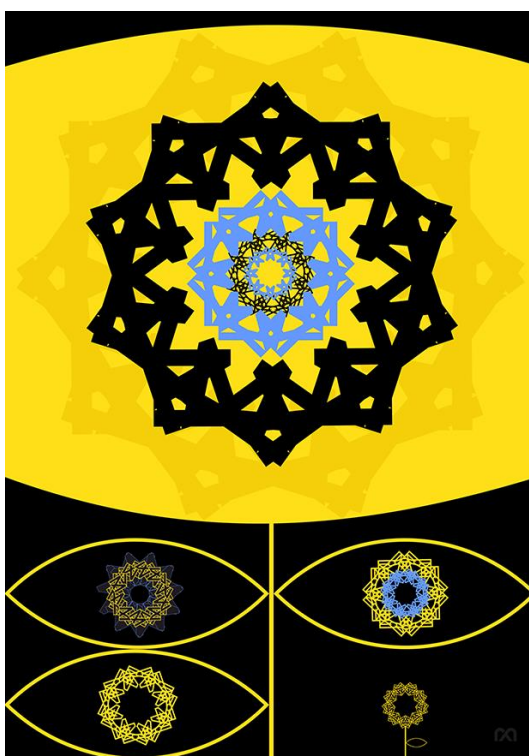

Рис.3.2.36. Соняхи Маріуполя, Владислав Михайлів, комп'ютерна графіка.

Рис.3.2.37. виставка «Мистецтво війни» Андрія Єрмоленка і Нікіти Тітова.

Рис.3.2.38. Роботи з серії «МАМА-АНАРХІЯ» Андрія Єрмоленка.

Рис.3.2.39. Шеврони , Андрій Єрмоленко.

Рис.3.2.40. Шеврони Черкаси, Андрій Єрмоленко.

Рис.3.2.41. Країна народжується, Нікіта Тітов, плакат, 2013.

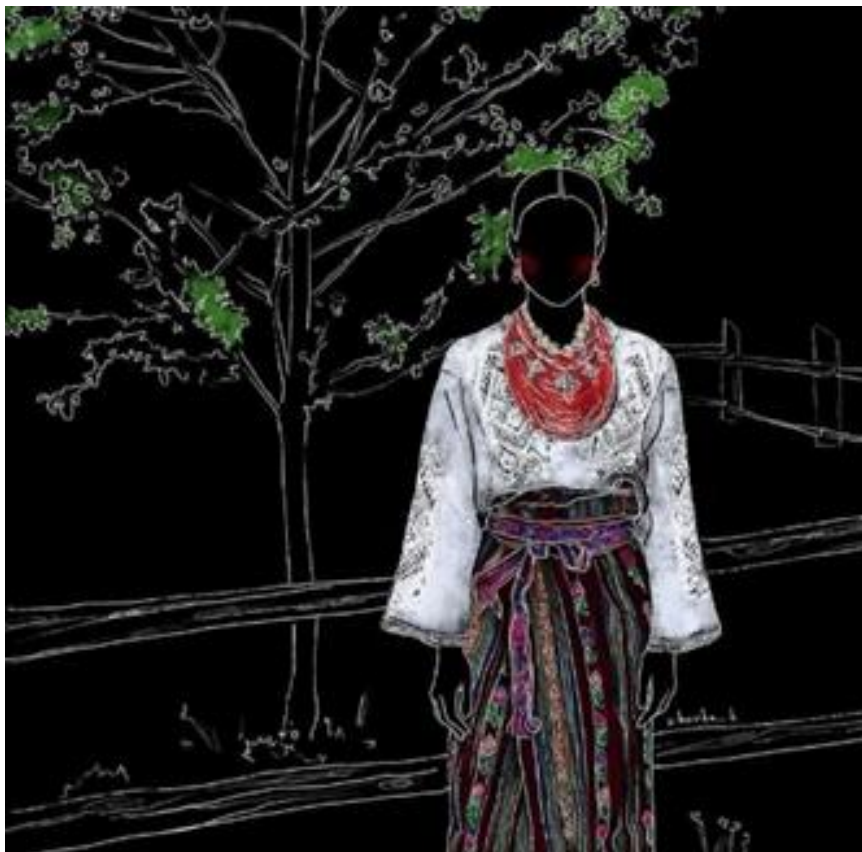

Рис.3.2.42. Жінка на чорному тлі ,Катерина Жовта.

Рис.3.2.43. Жінка на чорному тлі ,Катерина Жовта.

Рис.3.2.43. Жінка на чорному тлі ,Катерина Жовта.

Рис.3.1.44. Закрийте небо, Дмитро Кришовський.

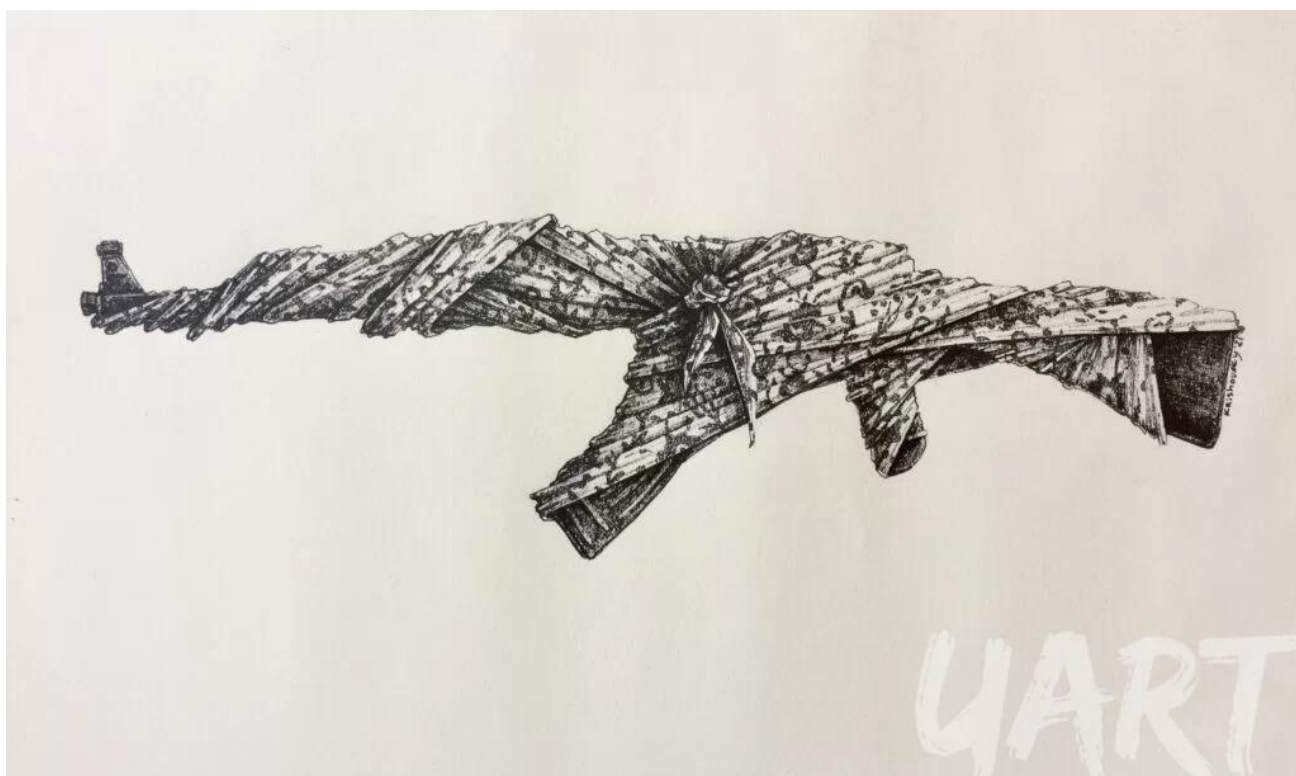

Рис.3.1.45.Оберіг. Дмитро Кришовський.

Рис.3.2.46. Душа Лугу, Оля Гайдамака.

Рис.3.2.47. Івана Купала, Оля Гайдамака.

Рис.3.2.48. Мамин всевіт, Оля Гайдамака.

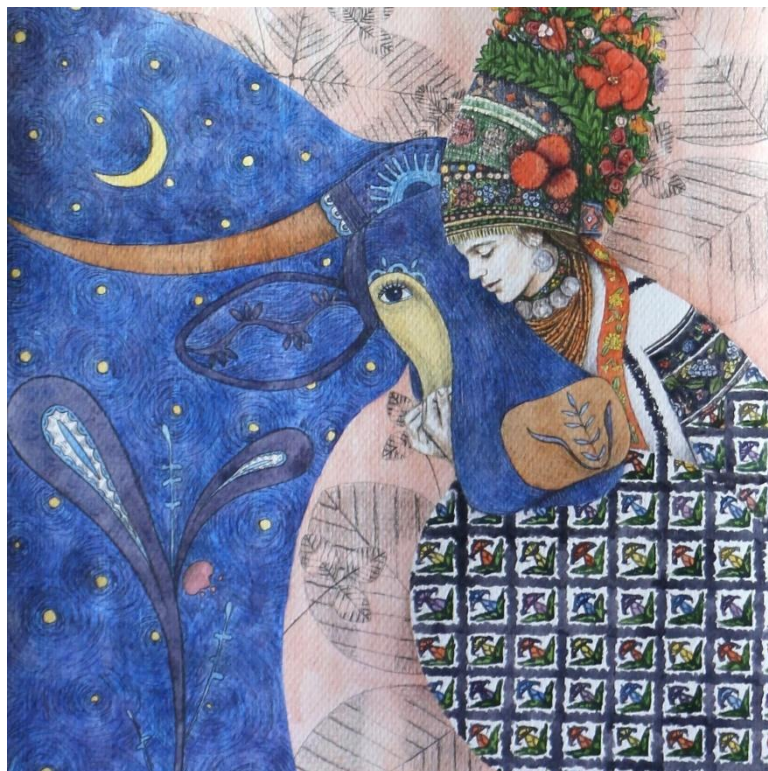

Рис.3.2.49. Місячна корова, Оля Гайдамака.

Рис.3.3.50.Зсув, Микита та Єгор Зігури.24 серпня2023р.

Рис3.3.51. Єднання, Микита та Єгор Зігури.

Halyna Terehchuk/RadioSvoboda.Org (RFE/RL)

Рис.3.3.52. нижні і верхні виставкові зали – сучасне мистецтво.

Рис.3.3.53. Слід часу.

Рис.3.3.54.. Вода, Ірина Марко, скло.

Рис.3.3.55. Впевнена, Василь Корчовий.2023

Рис .3.3. 56.Вага,Олекса Фурдіяка, метал, 2023

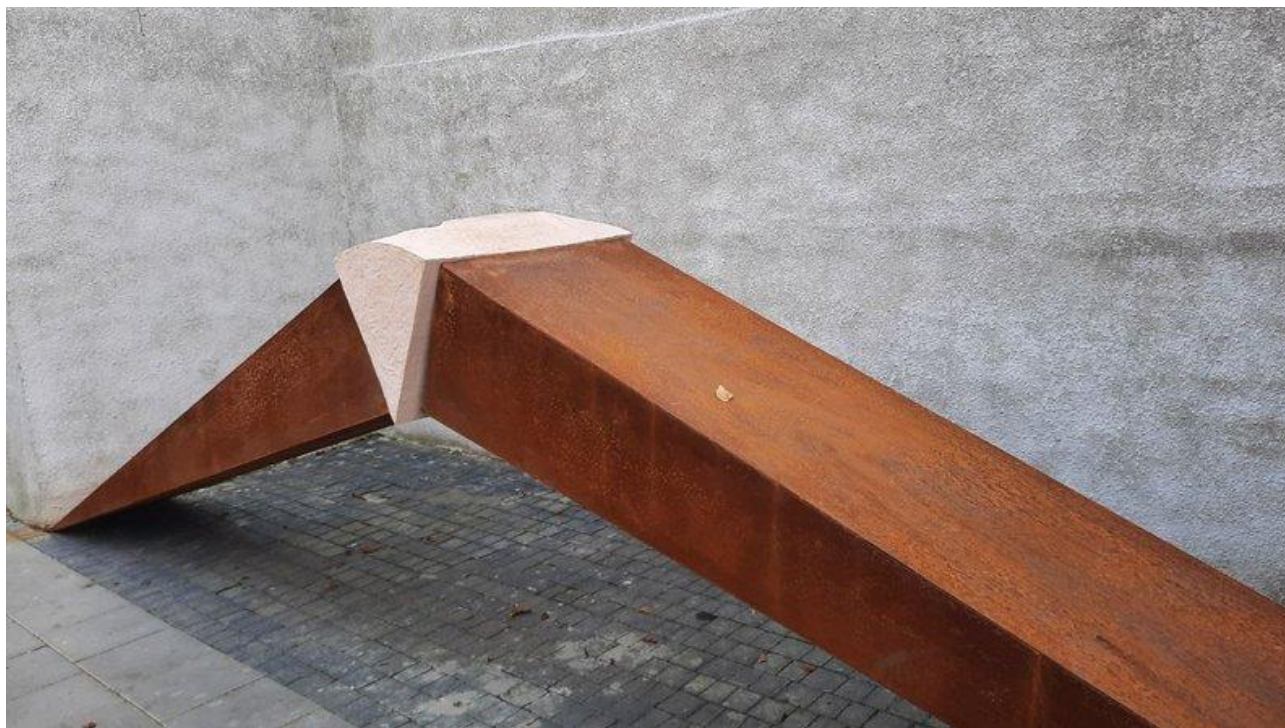

Рис.3.3.57.Зв'язок, Денис Шиманський,2023

Рис.3.3.58.Фонтан війни, Володимира Семківа,2023.

Рис.3.3.59. Лайфкастинг. Роман Москаленко.

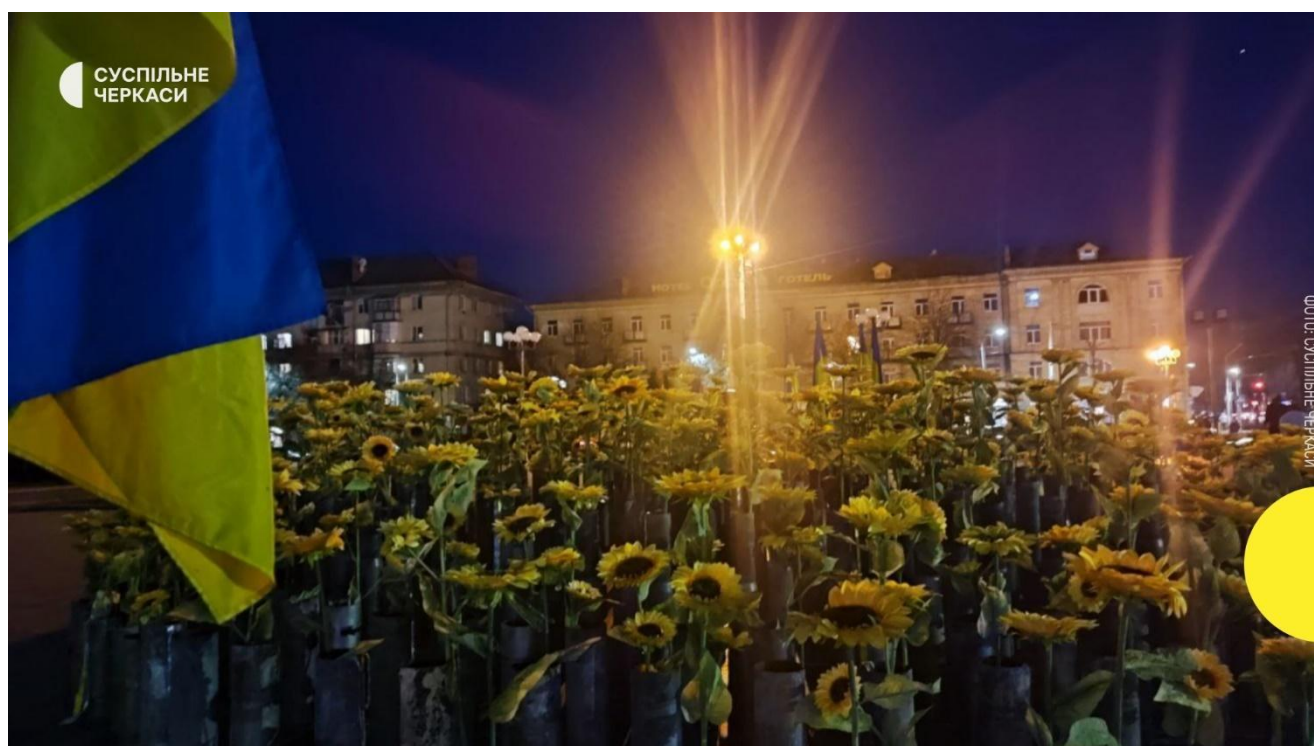

Рис.3.3.60. інсталяція "365 днів Незламності"

Рис.3.3.60. інсталяція "365 днів Незламності", Роман Турецький ,серце.

Рис.33.61. Інсталяція "Рани, Влодко Кауфман.

Рис.3.2.62. Покрова з крилами, Петро Антип.

Рис.3.3.63. Архангел Михаїл, Петро Антип.

Рис.3.3.64. Свобода, Іван Халус.